

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLAR AİLE KILAVUZU

En değerli varlığımız çocuklarımıza...

H. Fikri ULUSOY

Elif SAKALTAŞ

Havva GÜNEŞ

Merve DOKGÖZ

Özlem AKIN

Selma KÖSEOĞLU

Grafik Tasarım:

Dilek ASLAN

ÖNSÖZ

Çocukların ilk yaşlarından itibaren sağlıklı gelişimindeki en önemli görev ailelere aittir. Aileler çocukların ilk eğiticileridirler. Bu nedenle çocukların yeteneklerinin oraya çıkarılması ve geliştirilmesindeki en önemli görev en başta ailelere düşmektedir. Akranlarından:

- Öğrenme-kavramı hızı,

- İlgi alanlarının farklılığı,

- Bitmeyen soruları,

- Hafızaları,

- Merakları, vb. özellikleri öne çıkan bir çocuğa sahip olmanın, eğitimleri ile ilgilenmenin zevkli olduğu kadar aileler için daha çok uğraş gerektiren ve zaman zaman tedirgin eden yönleri de bulunmaktadır. Ailelerin, sahip oldukları özel yetenekli çocuklarla geçireceği etkili zaman dilimlerine ve ilk yaşlarından itibaren daha fazla çabaya ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çaba, çocukların gelişimlerinin gözlenmesine, akranlarına göre farklılıkların ortaya konulmasına, gelişim özelliklerine uygun çalışmaların yapılmasına ve fırsatlar sağlanmasına dönük olmalıdır.

Ailelerin farklılıkları ile öne çıkan özel yetenekli çocuklarının kapasitelerini en üst noktaya ulaştırma ve süreklilik sağlama konusunda sorumlulukları bulunmaktadır. Aileler bu sorumluluklarını çocuklarını tanıyarak, gelişim özelliklerini ve ne yapabileceklerini bilerek gerçekleştirebilirler.

Bu kılavuzda, özel yetenekli çocuğa sahip ailelere genel anlamda rehberlik etmek, bilgilendirmelerde bulunmak amaçlanmış, ailelerin çocuklarını daha iyi tanımalarına ve anlamalarına, ailelerin çocuklarına yönelik olarak neler yapabileceklerine, yaşantı örneklerine ve anne-babaların karşılaşılabilecekleri durumlara yer vermeye çalışılmıştır. Özel yetenekli çocukların yetenek, ilgi ve potansiyellerini geliştirmek için ailelere öneriler sunulmuştur.

Kılavuz, özel yetenekli çocukların ailelerine yönelik olarak hazırlansa da çocuğu olan tüm ailelerimizin yararlanacağı bölümler de içermektedir.

Çocuklarımıza ve ailelerimize faydalı olması temennisiyle...

Kayseri-Mayıs 2014

İÇİNDEKİLER

ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLAR.....	1
Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri Nelerdir?	1
Özel Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri Nelerdir?	3
Çocuğunuzun Özel Yetenekli Olduğunu Bilmek Neden Önemlidir?	8
Özel Yetenekli Çocuklar Tüm Alanlarda Başarılı mıdır?	9
Özel Yeteneklilerle İlgili Doğru Bilinen Bazı Yanlışlar Nelerdir?	10
Özel Yetenekli Çocuğun Eğitiminde Aileye Düşen Görev ve Sorumluluklar Nelerdir?	10
Çocukların Meraklı Olması.....	10
Anne-Babaların İyi Dinleyici Olmaları	11
Çocukların Tepkilerine Duyarlı Davranma	11
Gelişim Alanlarının Aynı Hızda Gelişmediği Gerçeği	11
Mükemmeliyetçilik	12
Çift İşlevli Sosyal Etkileşim	13
Harekete Dayalı Becerilerin Geliştirilmesi	14
Özel Yetenekli Çocukların ve Ailelerin İhtiyaçları Nelerdir?	15
Özel Yetenekli Çocukların Sınava hazırlık Sürecinde Aileye Düşen Görevler Nelerdir?	17
Çocuğumun Özel Yetenekli Olduğunu Öğrendiğimde Nasıl Davranmalıyım?	17
Aileler Özel Yetenekli Çocuğa Nasıl Destek Olabilir?	21
Sosyal İzolasyon (Dışlanma/Yalnızlık)	23
Stres	23
Depresyon	23
Özel Yetenekli Çocukların Psikolojik İhtiyaçları	25
Beklenen Başarı Düzeyinin Altında Olan Özel Yetenekli Çocuklar.....	26
Özel Yetenekli Öğrencilerde Cinsiyet Farklılığı.....	28
Özel Yetenekli Çocukların Yönlendirilmesi ve Meslek Seçimleri	29
Özel Öğrenme Güçlüğü ve Özel Yetenekli Çocuklar	30
AİLELERE ÖNERİLER	33
Çocuğum yazı yazmayı sevmiyor.....	34
Çocuğum yaştlarının oyunlarını, düşüncelerini beğenmiyor.....	34
Çocuğum bazen bir konuda benimle yetişkin gibi konuşurken, bazen çok küçük bir şey için ağlayabilmektedir.....	35
Sorularını cevaplamakta zorlanıyorum. Sorduğu soruları cevaplamak için ulaşabileceğim kaynak bulamıyorum.....	35
Sorularını cevap aramak için değil, bildiklerini aktarmaya bir fırsat oluşturmak amacıyla soruyor. Bazen de anlamlı sorular sormuyor, sanki soru sormuş olmak için soruyor.....	35
Sürekli bir şeylerle uğraşıyor ödevlerini yapmaya zamanı kalmıyor.....	36
Çocuğum aşırı duyarlılık gösteriyor ne yapmalıyım?.....	37
Odası darmadağınık, her yerden bir şeyler toplamak zorunda kalıyorum.....	38
Öğretmenlere Öneriler	39

Özel Yetenekli Çocuklara Yönelik Örnek Etkinlikler	40
Karşılaştırma ve zıtlık.....	40
Farklı yollarla gruplama yapmak.....	40
Teknolojik araçları kullanmak.....	40
Farklı oyuncaklar.....	40
Farklı düşünme becerileri.....	40
Tahmin etme becerisini geliştirmek.....	40
"Eğer olursa".....	40
Karışık değişen hayvanlar.....	41
Doğa ile İlişki.....	41
Aile Etkinlikleri.....	41
Grup Etkinlikleri.....	41
Hobiler.....	41
BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ	42
Özel Yetenekli Bireylerin Tanılama Süreci Nasıl Yapılacaktır?.....	44
Okul Öncesi Dönemde Tanılama Nasıl Yapılacaktır?	44
İlkokula Devam Eden Özel Yetenekli Bireylerin Yetenekleri Hangi Yöntem ve Uygulamalarla Desteklenecektir?	45
Özel Yetenekli Öğrenci Tanılaması İçin Hazırlık Yapmak Gerekir mi?	45
Ortaokula Devam Eden Özel Yetenekli Bireylerin Yetenekleri Hangi Yöntem ve Uygulamalarla Desteklenecek ve Bu Bireylerin Yönlendirilmeleri Nasıl Olacaktır?	45
Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Uygulanabilecek Çeşitli Eğitim Modelleri Nelerdir?.....	46
Okul Öncesi Dönemde Yapılacak Çalışmalar Nelerdir?	46
İlkokulda Yapılacak Çalışmalar Nelerdir?	46
Ortaokulda Yapılacak Çalışmalar Nelerdir?	47
Liselerde Yapılacak Çalışmalar Nelerdir?	47
Özel Yeteneklilerin Eğitiminde Hızlandırma Süreci Nasıl Planlanacak ve Uygulanacaktır?	47
Özel Yeteneklilerin Eğitiminde Destek Eğitim Odaları.....	48
Destek Eğitim Odalarında Kimler Tarafından Eğitim Verilecektir?	49
Genel Eğitim Sistemi İçinde Özel Yetenekli Bireylerin Gelişimleri Nasıl Takip Edilecektir	49
KAYNAKÇA	50

ÖZEL YETENEKLİ ÇOCUKLAR

Ailelerin çocuklarını tanıyabilmeleri ve anlayabilmeleri için öncelikli olarak özel yetenek kavramını açıklamak gereklidir.

Özel yetenekli çocuklar tanımlanırken, üstün zekâ ve üstün yetenek kavramları çok fazla kullanılmakta ve bu kavramların birçok tanımı yapılmaktadır.

Bu kılavuzda, alanyazında kullanılan “üstün zekâ/ yetenek” kavramları, yerine 15 Ocak 2013 tarihinde Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu’nca (BTYK) yayınlanan Strateji ve Uygulama Plânında aynı kavrama karşılık gelmek üzere **daha az kategorize edici** olarak “**özel yetenek**” kavramı tercih edilmiştir.

Alanyazından alınan bölümlerde kullanılan “üstün zekâ/ yetenek” kavramlarına değiştirilmeden yer verilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan ilgili grup başkanlığının adı da 6528 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla “**Özel Yeteneklerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı**” şeklinde düzenlenmiştir.

“Özel Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Plânı 2013-2017” de yer alan

Özel Yetenek Kavramı; Genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, dil, matematik, fen bilimleri, sosyal bilimleri, liderlik, yaratıcılık, görsel ve işitsel sanatlar ile psiko-motor becerileri kapsamaktadır.

Özel yetenekli çocuklar, yeteneklerini geliştirmek için özel eğitim ve faaliyetlere ihtiyaç duyan çocuklardır.

Özel Yetenekli Çocukların Özellikleri Nelerdir?

Özel yetenekli çocukların bir ya da birden çok alanda daha hızlı gelişim gösterdikleri ve bu çocukların bazı ortak özellikler taşıdıkları ileri sürülmektedir.

Özel yetenekli çocukların erken dönemlerinde gözlenen özellikler (Jackson & Klein, 1997; Davis & Rimm, 1998):

- * Bebeklikte olağandışı ataklık
- * Uzun dikkat süresi
- * Geniş hayal ve imgeleme gücü
- * Uykuya daha az ihtiyaç duyma, enerjik olma
- * Gelişimsel dönüm noktalarında daha hızlı ilerleme
- * Keskin gözlem yapma
- * Aşırı merak duyma
- * Güçlü bellek
- * Erken ve olağan üstü dil gelişimi
- * Hızlı öğrenme yeteneği
- * Aşırı duyarlılık
- * Akıl yürütme ve problem çözme becerisi
- * Mükemmeliyetçilik
- * Sayılar, bulmacalar ve yap-bozlar ile oyun becerisini geliştirme
- * Kitaplara aşırı ilgi duyma
- * Soru sorma
- * İlgi alanının oldukça geniş olması
- * Gelişmiş mizah duygusu
- * Eleştirel düşünebilme
- * İcatlar yapabilme
- * Aynı anda birkaç işi yapabilme, yoğunlaşabilme
- * Yaratıcılık

Bir çocuğun özel yetenekli olarak görülmesi için yukarıda adı geçen bütün özelliklere sahip olması gerekmemektedir. Özel yetenekli bir çocukta öne çıkan bir özellik, bir başka üstün çocukta hiç görülmeyebilir. Dolayısıyla bireysel farklılıkların olabileceği dikkate alınmalıdır (Davaslıgil & Zeana, 2004).

Özel yetenekli çocuklarda gözlemlenen özellikler, tüm çocuklarda belli ölçülerde gözlemlenebilen özelliklerdir. Özel yeteneğin bir göstergesi olabilmesi için bu özelliklerden birçoğunun ilgili yaş grubunun doğal olarak gösterdiği ölçülerin üzerindeki bir düzeyde çocukta gözleniyor olması gerekmektedir (Üstün Zekâ, 2012).

Akarsu (2001)'nin aktarımına göre özel yetenekliler alanında çalışan kişilerin belirlediği en yalın tanı ölçütleri şunlardır (Üstün Zekâ, 2012):

- * En az bir yetenek alanında yaşıtlarının üstünde performans gösterme
- * Dili etkin kullanma
- * Merak ve bazı konulara yoğun ilgi gösterme
- * Çabuk öğrenme
- * Güçlü bellek
- * Yüksek düzeyde duyarlı olma
- * Özgün ifade biçimlerine sahip olma
- * Yeni ve zor deneyimleri tercih etme
- * Kendisinden büyüklerle arkadaşlık yapma
- * Yeni durumlara çabuk uyum sağlama
- * Okumaya düşkün olma

Özel Yetenekli Çocukların Gelişimsel Özellikleri Nelerdir?

Fiziksel Özellikleri:

Özel yetenekli çocukların fiziksel gelişimleriyle ile yetenek alanları arasında doğrudan bir ilişki kurulamayacağı geçmişe göre bugün daha fazla kabul görmektedir. Daha da önemlisi ayırt etme ve tanılamada fiziksel özelliklere ait bir tanılama biçimi de kullanılmamaktadır.

Bilişsel Özellikleri

Özel yetenekli çocuklar;

* Çok meraklıdırlar. İlgilendikleri konuya karşı dikkatlerini yoğun bir şekilde yönlendirir. Problem çözme becerileri son derece gelişmiştir (Üstün Yetenekli Çocuklar II. Ulusal Kongresi, 2009).

* Neden-sonuç ilişkisi kurarlar. İlgi alanları hakkında detaylı bilgi sahibidirler, bağımsız çalışmayı daha çok tercih ederler (MEB, 2010).

* Çok çeşitli konularda derin ve yoğun bilgilere sahiptirler. Sunulan bilgileri kolaylıkla özümser ve anımsarlar.

* Karmaşık materyalleri, kendisi için anlamlı olan parçalara ayırarak anlamaya çalışırlar.

* Herkesçe bilinen cevapların, mantıksal yanını görürler.

* Keskin ve dikkatli gözlemcidirler.

* Yaşının üstündeki sözcükleri anlamlarını bilerek yerinde kullanır.

* Genelleme yapmada, ilişkileri görmede, bilgilerin transferinde yaşıtlarından ileri düzeydedirler. Orijinal fikirler geliştirirler, yaratıcıdırılar (Davaslıgil & Zeana, 2004).

* Çok hızlı öğrenirler. Duyduklarını ve gördüklerini uzun zaman belleklerinde tutabilirler.

* Kendi sınıf düzeyinin üstünde kitaplar okumaktan hoşlanırlar.

* Zihinden işlem yapmada çok başarılıdırılar.

* Rutin veya tekrarlı işlerden hoşlanmazlar. Genellikle okulda karşılaştıkları uyarıcılar onlara yetersiz gelir, dolayısıyla canları çok çabuk sıkılır.

* Zaman, ölüm vb. soyut kavramların ne demek olduğunu yaşıtlarına göre daha çabuk kavrarlar.

* Oyun kurallarını hemen kavramakta, hatalarından ders almakta, istediklerini yapmak veya yaptırmak için diğerlerini ikna edici fikirler öne sürmektedirler (Demirci, 2010).

Yaratıcılık Özellikleri:

Soru ve sorunlara çok sayıda çözüm ya da düşünce üretirler. Alışılmışın dışında, özgün görüşleri ve tepkileri vardır. Görüşlerini sakınmadan söylerler. Bazen bu görüşleri kökten değişiklikleri gerektirir, görüşlerini uzlaşmaz bir biçimde sonuna kadar savunur ve asla vazgeçmezler. Maceraya düşkündürler. Keskin bir mizah anlayışları vardır. Birçok kişinin farkına varamadığı ince esprileri kolaylıkla fark ederler. Güzellik duyguları gelişmiştir. Estetik özellikleri hemen algırlarlar.

Liderlik Özellikleri:

Grup içindeki liderliğin amacı ve işlevini kavrayabilmeleri ve diğerlerinin gereksinim ve ilgilerine duyarlı olabilmeleri nedeniyle, genellikle lider olma eğilimindedirler. Hem liderlik için arzulanan kişilik özelliklerine hem de geniş ilgi alanına sahip olmaları liderlik potansiyellerini daha da artırır.

Özel yetenekli çocuklar okulla ilgili olan etkinliklerin birçoğuna katılırlar. Etkinlikleri devam ettirmede ona güvenebilirsiniz. Sorumluluklarını çok iyi bilirler, söz verdiği işi en iyi biçimde yerine getirerek tamamlarlar. Akranları arasında doğal bir lider gibi davranabilirler.

Gerek kendi akranları, gerekse yetişkinlerin yanında kendine güvenleri tamdır. Yaptığı işi rahatlıkla sunar. Sınıf arkadaşlarınca sevilen bir kişidir. Duygu ve düşüncelerini çok iyi biçimde ifade ederler. Sözcükleri iyi seçer ve söylenenleri iyi anlarlar. Birden fazla işi bir arada yapabilirler.

Güdüsel Özellikleri:

Merak ettikleri konuları incelerken bir başkasının kendisini güdülemesine ihtiyaçları yoktur. Tek düze işlerden genellikle sıkılırlar. Kendini ilgilendiği konuya ya da soruna kaptırıp bütünüyle özümserler. Üstlendiği iş ya da görevi sonuna kadar götürürler. Yetişkinlerin ilgilendiği, din, politika, dünya sorunları gibi konu ya da sorunlarla ilgilenirler.

Sosyal-Duygusal Özellikleri

Özel yetenekli çocukların sosyal, duygusal özellikleri (Clark, 1992), (Silverman, 1994);

- * Gelişmiş ahlâkî değerlere sahip,
- * Başkalarının duygu ve düşüncelerine karşı hassas,
- * Mükemmeliyetçi,
- * Beklentileri yüksek,
- * İdealist,
- * Duygusal derinliği olan,
- * Farkındalığı yüksek,
- * Kendilerinden büyük çocuklarla karmaşık oyun oynama eğilimindedirler.
- * Liderlik özellikleri gösterirler.
- * Karşısındakilerin düşüncelerini, duygularını ve isteklerini kestirebilme yeteneğine sahiptirler.
- * Espri yetenekleri gelişmiştir.

Her ne kadar araştırmacı ve eğitimciler, bu özelliklerin özel yetenekli çocuklar arasında sıklıkla rastlanan durumlar olduğunun altını çizseler de özellikleri bütün özel yetenekli çocuklara genellemek doğru değildir.

Kişilik Özellikleri

- * Bağımsız olma özellikleri gösterirler. Bu özellikleri öğrenme etkinliklerinde de görülür.
- * Yüksek amaç ve ideallere sahiptirler.
- * Faaliyetlerini başlatmak için bir dış kuvvete ihtiyaç duymazlar, yani içten denetimlidirler.
- * Yaşamlarındaki olayları denetim altına alabileceklerine inanırlar.
- * Mükemmel olma özelliğini gösterirler.
- * Özgüvenleri yüksektir.

Ahlâkî Özellikleri

- * Ahlâkî duyarlılıkları erken yaşta yoğun olarak görülür.
- * Açlık, nükleer savaş, çevre kirliliği, barış, uluslararası ilişkiler gibi dünya sorunlarına diğer yaşlılarına

göre daha duyarlıdırlar.

* Sorgulayıcı, keskin gözlemci, mantıkî düşünür olma özellikleri göstermeleri nedeniyle, eşitsizliği, haksızlığı, çifte standardı fark ederler. Bunları önlemede etkisiz olmaları kendilerini çaresizliğe iter.

* Keskin adalet duygusuna sahiptirler.

Özel yetenekliler deneyiminin en önemli özelliği onların ahlâkî duyarlılıklarıdır. Çocuk herhangi bir alanda özel yetenekler gösterse de göstermese de ahlâkî duyarlılık özel yeteneklilik deneyiminin doğasında mevcut olan bir özelliktir. (Silverman, 1994).

Sıklıkla doğruluk ve dürüstlikle ilgili kaygıları çok yüksektir. Bu ilgi ve kaygılar özel yetenekli çocukların ileri ahlâkî yargılama yeteneklerini yansıtır. Fakat henüz olgunlaşmamış duygusal gelişim, çocukların aynı ahlâkî yargılarına uygun davranışta bulunmalarına engel oluşturur. Dolayısıyla özel yetenekli çocukların ahlâkî konuları anlama yeteneği ile duygusal olarak bu sorunlarla başa çıkmaları arasında büyük bir fark vardır. Meseleleri anlama ile etik bir tarzda davranma arasındaki bu boşluk, sadece özel yeteneklilerin yüz yüze geldiği ezeli bir problem değildir; sıklıkla eylemlerimizin betimlediği ahlâkî düzeyden daha yüksekte yargılarda bulunduğumuz bir gerçektir (Dodd & Menz, 1996). Bu nedenle, çocuk oyunlarda kaybetmeye başlayacağı ana kadar dürüstlük üzerinde ısrar eder. Bu durumda dürüstlük, kazanmaktan daha az çekici olur (Freeman, 1999), (Lovecky, 1999).

Özel yetenekli çocuklar erken yaşta siyasî ve sosyal problemler, değerler ve ahlâk felsefesiyle ilgilendiklerinde, müfredatı içerisinde bu konuların tartışılıp keşfedilebileceği bir kısım özel derslere ihtiyaç hissederler (Sword, 2001). Gelişimsel bakımdan eş zamanlı olmayışları yüzünden sosyal uyum, özellikle çocukluk ve ilk ergenlik yıllarında sıklıkla güçtür. Duygusal yoğunluk ile dinî, ahlâkî ve varoluşsal ilgiler ayırt edici özelliklerdir, bunlar hayat boyu devam ederler (Kearney, 1996).

Özel yetenekli çocukların duyarlılıkları birçok biçimde olur: Duyguları kolayca incinir; başkalarına karşı çok merhametli, koruyucu tutum içindedirler ve kolayca gözyaşlarına boğulabilirler. Başkalarının duygularını hissedebilirler, eleştirilere şiddetle cevap verirler ve ışığa, gürültüye, hava ve çevre kirliliğine sert tepki verirler. Özel yetenekli çocukların diğer bir kişilik özelliği özel yetenekli nüfusun en azından yarısında görülen içedönük olmadır. İçedönükler derin duygulara sahiptirler, düşüncelidirler. Başkalarına saldırganca davranma yerine kendi içlerine çekilirler. Diğer birçok özelliğinin yanında bu dört özelliğin, - duyarlılık, mükemmeliyetçilik, yoğunluk, içedönüklük- özel yeteneklilere özgü dikkat çekici gelişimsel, psikolojik ve sosyal yanları vardır. Bir bütün olarak, bunlar özel yeteneklilerin duygusal çok yönlülüğünü gösterirler (Silverman, 1994).

Özel yeteneklilerin duygusal gelişim özelliklerini ayrıntılı olarak Dabrowsky'nin teorisinde görmek mümkündür (Dabrowsky , 1976). Duygusal gelişim üzerine teorileri ve araştırmaları ile tanınan Dabrowsky, doğuştan gelen belli tepki kalıplarının yetişkin hayatında yüksek değerlerin gelişimi için bir temel oluşturduğunu öne sürmüştür. Nörolojik sınamaları sonucunda Dabrowskyi yaratıcılık bakımından özel yetenekli bireylerin, farklı türde uyaranlara daha belirgin cevaplar verdiğini tespit etmiştir. Bunu “aşırı heyecanlanabilirlik” olarak anlamak mümkündür. Bu güçlü sinirsel heyecan beş değişik türde ortaya çıkmaktadır: **Psiko-motor, duyuşsal, imgesel, entelektüel ve duygusal**. Aşırı heyecanlanabilirler, fiziksel enerjilerinin bolluğu, duyularındaki yüksek akıcılıkları, canlı imgelemeleri, entelektüel merak ve dürtüleri ve derin şefkat ve merhamet kapasiteleri ile tanınırlar. Bireyler bunlardan birini veya daha fazlasını değişik yoğunluklarda tecrübe edebilirler.

Özel yeteneklilerin gelişim ve eğitimi alanında çalışan ilk araştırmacılar özel yetenekliliğin ahlâkî bileşenlerinin farkına vardılar; özel yeteneklilerin duygusal kararlılık, sosyal uyum ve ahlâkî karakterini anlamaya çalıştılar. Çünkü insan gelişiminin bu yüzleri, ileri biliş düzeyiyle birlikte örülmüş haldedir. Özel yetenekli bireylerin girift içsel hayatları, erken etik ilgileri, dünyanın işleyişi ve gidişatı hakkında yüksek farkındalıkları söz konusudur. Bu alanda çalışan son dönem araştırmacıları da özel yetenekli bireylerde ileri ahlâkî yargılamamanın açık belirtilerini gördüler (Silverman, 1994).

Başarılı olmuş özel yetenekli çocuklar, öğretmenleri tarafından genellikle sorumlu, devamlı ve çoğunlukla üstünlük sahibi olarak nitelendirilir. Arkadaşlarıyla iyi geçinir ve doğal liderlerdir. Üstün zekâlı çocukların sınıf öğretmenlerinden alınan bilgiler, bu öğrencilerin birçok şekilde hemen herkese yardım etmeye istekli olduklarını ortaya koymaktadır. Çoğu kez bu çocuklar, kendi ödevlerini göreceli olarak bitirdiklerinde, daha yavaş olanlara yardım etmek isterler.

Özel yetenekli bir çocuğun kendi düzeyinde birini bulup, kendisinin ilgili olduğu şeylerle onun da ilgilenmesi ve eşit düzeyde bir arkadaşlık kurmasının oldukça güç olduğu söylenebilir. Bu, üstün zekâlı bir çocuğun şımarık ya da kendini beğenmiş olmasından ileri gelmemektedir. Tam tersi, bir gruba dahil olmanın çok güçlü arzusunu taşıdığından, kendisini aşağı konumda da hissedebilir (Cutts & Moseley, 2001).

Özel yetenekli çocukların çevresine kolay uyum sağladığı, daha popüler oldukları ve ortalama çocuklardan daha mutlu oldukları şeklinde yanlış düşünceler, inanışlar bulunmaktadır. Oysa özel yetenekli çocuklar dışlanmışlık ve yalnızlık riskiyle karşılaşabildikleri kadar aynı zamanda bir yandan kibirli, küstah olarak algılanma, diğer taraftan düşük benlik saygıları nedeniyle düşük başarı elde etme riskiyle de karşı karşıyadırlar.

Üstün yeteneğin gelişmesi, uygun çevresel ortamın ve bu ortamda gerekli eğitimin sağlanması ile mümkün olmaktadır.

Çocuğunuzun Özel Yetenekli Olduğunu Bilmek Neden Önemlidir?

Ailelerin kendilerine özgü çocuk yetiştirme tutumları, çocukları farklı şekillerde etkilemektedir. Ailelerin tutumlarının çocuğun kişilik gelişimi, zihin ve dil gelişimi, fizik ve psiko-motor gelişimi, sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri olabilmektedir. Çocuğun gelişim özelliklerinin iyi bilinmesi, çocuğun davranışları karşısında hangi tutumun daha olumlu sonuçlar doğuracağını belirlenmesi açısından oldukça önemlidir. Ailelerin çocuklarının gelişim düzeyini bilmemeleri, gelişimlerini nasıl destekleyebileceklerini ve ne yapmaları gerektiğini belirleyememelerine sebep olmaktadır (Güler, 2012).

Peki, çocuğunuz özel yetenekli bir çocuk ise, onun gelişim özelliklerini iyi tanımamanız, davranışları karşısında nasıl bir tutum sergileyeceğini bilmemenizin nasıl sonuçları olur?

Özel yetenekli bir çocuğun fiziksel ve duygusal gelişim akranlarından önemli ölçüde farklılık gösterdiğinden ailelerin çocuklarının kişisel özelliklerini iyi bilmesi daha da önemlidir. Ailede özel eğitim ihtiyacı olan bir çocuğun bulunması ailenin pek çok işlevini etkileyecektir. Bu etkilenme ebeveynlerin duygusal, sosyal ve ekonomik yükünün ağırlaşmasına neden olacaktır.

Ailelerin tutumu, çocuğun özellikle kişilik gelişimini etkilemektedir. Çocuğun bilişsel ve dilsel gelişimi, sosyal ve duygusal ilişkilerin en yoğun yaşandığı çevreden etkilenmektedir. Yaşantı zenginliği, bireyin bilişsel ve dilsel gelişimini artırır. Çocuğun sağlıklı gelişiminde temel amaç, fiziksel ve zihinsel yönden olduğu kadar, sosyal ve duygusal yönden de ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Bu nedenle, toplumun gereksinim duyduğu niteliklere sahip bireylerin yetiştirilmesi için, çocuğun tüm gelişim alanlarının desteklendiği bir aile ortamında yetiştirilmesine çalışılmalıdır (Güler, 2012).

Özel yetenekli çocukların, davranışsal ve duygusal sorunlara karşı daha savunmasız olduğu fikrini destekleyen bazı çalışmalar diğer çocuklarda bu riskin fazla olmadığına işaret ederken, üstün zekâlı ve yetenekli çocukların yaşadığı zorlukların niteliğinin daha fazla olduğuna dair çalışmalarda bazı tartışmalar olmuştur (Bain, Choate, & Bliss, 2006). Bu yüzden özel yetenekli çocukların sağlıklı bir aile ortamında yaşaması çok önemlidir.

Özel yetenekli çocuklar ve ebeveynlerinin benzersiz zorluklar yaşadığına dair bazı kanıtlar vardır, ancak yaşanan zorlukların doğası ve kapsamı hakkında araştırma eksikliği olduğu ve yetenekli çocukların ebeveynlerin çocuk yetiştirme deneyimleri ile ilgili çok az alanyazın vardır. (Morawska & Sanders, 2008).

Genel olarak, özel yetenekli çocukların diğer çocuklara göre daha fazla zorluk yaşamadığı noktasında artan bir fikir birliği vardır. Bu çocukların davranışsal ya da duygusal sorunlar geliştirmek için yüksek risk altında olmasına sebep olan bir dizi faktör vardır.

Bunlar;

- * Ebeveynler ve öğretmenlerin gerçekçi olmayan beklentileri,
- * Aşırı övgünün uygunsuz kullanımı,
- * Çocuğun yetenek ve öğretim ortamı arasında uyumsuzluk
- * Akran grupları ile yaşadığı zorluklar.

Özel yetenekli bir çocuk farklı olduğundan, ona ebeveyn olmak diğer velilere göre biraz daha farklı ebeveynlik stratejileri kullanmayı gerektirir. Benzerlik ve farklılıkları keşif her ebeveynin kendi rolünü bulmasına ve etkili müdahalesine yardımcı ve rehber olacaktır.

Üstün zekâlı ve yetenekli gibi özel ihtiyaçları olan çocukların en iyi gelişimi için şansı, erken yaşta tanı ve müdahale ile geliştirilebilir (Sankar-Deleeuw, 2006).

Özel Yetenekli Çocuklar Tüm Alanlarda Başarılı mıdır?

Özel yetenekli çocuklarla ilgili yapılan çalışmalarda, özel yetenekli çocukların genellikle normal gelişim gösteren çocuklara göre yetenekli oldukları alanda daha hızlı ilerledikleri vurgulanmaktadır. Ancak özel yeteneklilik alanlarına göre bu hızlı ilerleme özelliği değişebilir.

Özel bir alanda yetenekli olan çocuğun tüm gelişim alanlarında hızlı olması beklenmemelidir. Örneğin; görsel sanat alanında özel yetenekli olan çocuk sadece bu alanda yaşıtlarından özel olma özelliği gösterirken diğer gelişim alanlarında standart gelişim ritmi izleyebilir.

Özel Yeteneklilerle İlgili Doğru Bilinen Bazı Yanlışlar Nelerdir?

- * Özel yetenekli çocuklarda davranış ve ruhsal bozukluklar gözlenir.
- * Özel yetenekli çocuklar erken gelişir ve kısa ömürlüdürler.
- * Özel yetenekliler sıksa, kısa boylu, iri kafalı, çelimsiz ve gözlüklü olurlar.
- * Özel yetenekli bireyler uyumsuz olurlar.
- * Kardeşlerin en küçüğünün özel yetenekli olma olasılığı yüksektir.
- * Özel yetenekli çocukların sosyal yönleri zayıftır.
- * Akademik başarısı yüksek olan her öğrenci özel yeteneklidir.
- * Özel yetenekli bireyler, normal sınıflarda eğitim alamazlar.
- * Her özel yetenekli bireyin kendi yaş düzeyinin üstündeki konulara karşı ilgisi vardır.
- * Özel yetenekli bireyler sınıf atlatıldığında veya okula erken yaşta başlatıldıklarında üst yaşlarla sosyal problemler yaşamaktadırlar.
- * Özel yetenekli bireyler zaten ayrıcalıklı çocuklardır. Bu yüzden desteklenmelerine gerek yoktur.
- * Yaramaz ve hareketli “**hiperaktif çocuklar**” özel yeteneklidir.

Özel Yetenekli Çocuğun Eğitiminde Aileye Düşen Görev ve Sorumluluklar Nelerdir?

Çocuklarda sağlıklı bir gelişimin gerçekleştirilmesinde ailelerin rolü büyüktür. Bu nedenle, aileler çocuk yetiştirme konusunda eğitilmelidirler. Hele yaşlılarından farklı özellikler gösteren yetenekli çocuklara sahip aileler, aşağıda belirtilen noktalar çerçevesinde aydınlatılmaya bir kat daha fazla gereksinim duyarlar.

Çocukların meraklı olması

Özel yetenekli çocukların önemli özelliklerinden biri **meraktır**. Yetişkinler çocuklarının sorularını cevaplamakta bazen zorlanabilirler. Böyle durumlarda çocuğa karşı tepkisiz kalmak yerine, çocuklarının gereksinimini karşılayacak başka çözüm yolları bulmalıdırlar. Örneğin; kitaplardan, ansiklopedilerden, dost ve uzman kişilerden yararlanmak gibi. Böylece çocuklarda “**niçin**” sorusunun yerleşmesine neden olacak ve yaşam boyunca sürekli daha iyiyi, gerçeği arama çabaları için zemin hazırlanmış olacaktır.

Anne-babaların iyi dinleyici olmaları

Anne-babalar iyi birer dinleyici olarak çocuklarına destek olmalıdırlar. Çünkü bu tür çocuklar, düşüncelerini, değerlendirmelerini, çıkardıkları sonuçları yaşitlarına oranla anne-babalarına daha fazla aktarma ihtiyacı içindedirler. Özel yetenekli çocuklar gün boyunca birçok bilgi toplarlar. Analiz ve değerlendirmelerini yaparak, topladıkları bu bilgilerin tam bir özümlemesini yapma amacıyla, öğrendiklerini paylaşma, aktarma ihtiyacı duyarlar. Anne-babalar çocuklarını dinleyerek bu bilgilerini toparlamalarına fırsat vermiş olurlar. Konuştukça daha fazla bağlantı kurma, açık kalan noktaları ortaya çıkarma, çözümlere ulaşma fırsatları yaratılmış olur.

Çocukların tepkilerine duyarlı davranma

Yetişkinlerin çocuğunun tepkilerine bebeklikten başlayarak duyarlı davranması, çocuğun çıkardığı seslere sözel tepkilerde bulunması, daha sonraları, çocuğun ilgisini yoğunlaştırdığı konularla ilgili açıklamalar getirip ek bilgiler vermesi, en ufak başarısını ödüllendirmesi, yasakların nedenini açıklayıp alternatif yollar bulmasında rehberlik etmesi hem çocuğun kendine olan güveninin artması hem de öğrenme atılımlarının desteklenmesi bakımından yararlıdır (Page, 1983).

Gelişim alanlarının aynı hızda gelişmediği gerçeği

Özel yeteneklilerde bütün gelişim alanlarının aynı hızda gelişmediği gerçeği unutulmamalıdır. Çoğu kez zihinsel gelişim sosyal ve duygusal gelişimden daha ileridedir. Anne-babaların çocuklarının bu ileri zihinsel düzeylerinden haberdar olmalarında ve çocuklarıyla bu düzeyde etkileşime geçerek uyarıcı zihinsel bir çevreye olan gereksinimlerini karşılamalarında yarar vardır. Bunun tersi bir durumda çocuklarının duyacağı endişe ve kırıklığı ancak bu şekilde önleyebilirler.

Bu tür çocuklar motor becerilerde belli bir davranış keskinliğine ulaşamayabilirler ve bu alanlarda bir gecikme yaşayabilirler. Bu durum bir ikilemin ortaya çıkmasına sebep olur. Bunun nedeni, elleriyle çalışma becerisiyle, anlama ve bilgi edinme seviyesinin tüm gelişim alanlarının üstünde gelişiyor oluşudur.

Örneğin; el yazısı anne-babasının ya da öğretmenin ondan beklediğinden çok daha kötü olabilir. Özel yetenekli çocuklar genellikle el yazısını yavaş, yorucu ve olumsuz bir şekilde değerlendirirler. Çünkü zihinleri bir kalemde çok daha hızlı çalışmaktadır. Bu durumda klavyenin öğretilmesi pek çok açıdan özellikle de yaratıcı işlerin ortaya konmasında büyük önem taşımaktadır. Bu durumda çocuklara küçük kas gruplarını geliştirmesi için çeşitli egzersizler verilmelidir bunların arasından oyun hamuru çamurla oynama, parmak boyası yapma, ipe boncuk dizme gibi bir takım etkinlikler gösterilebilir. Bu tür etkinliklerin bir kısmı bir süre sonra oldukça sıkıcı olabilir. Çocuğun kendini ifade edebilecek bir sanat materyaliyle baş başa özgür bırakılması atılacak en iyi adımdır. El yazısının düzelmesi ya da el yazısına farklı bir anlam katılması için bunu bir sanat formuna dönüştürmek gerekebilir. Örneğin; kaligrafi sanatının öğretilmesiyle çocuğun yaratıcılığına farklı bir boyut katılmış olur. Çocuk hem yaptığı işten zevk alırken bir taraftan da eğlenerek kendini geliştirme olanağı bulur. Ayrıca pek çok fiziksel etkinlik çocuğun küçük ve büyük motor becerilerini geliştirmesi için önemli bir fırsattır.

Anne-babalar çocuklarının **sosyal düzeylerini** yargılamak, zihinsel gelişimlerini değerlendirirken kullandıkları yüksek kriterlere başvurlarsa, çocuklarına iç çatışma ve gereksiz gerginlik için zemin hazırlamış olabilirler. Aynı şekilde, anne-babalar çocuklarını **duygusal gelişimlerini** değerlendirirken de bu tutumlarını sürdürür ve duygusal yönden onların gerçektekenden daha olgun olduklarını düşünürlerse, çocuklarını duygusal bakımdan kaldıramayacakları sorun ve durumların yükü altında bırakabilirler. Zekâ düzeylerinin yüksek olmasının, büyürken karşılaştıkları sorunların çözümünde onlara artı bir özellik kazandırmayacağını ve onların **hâlâ çocuk olduklarını akıllardan çıkartmamalıdır**.

Mükemmeliyetçilik

Özel yetenekli çocuklar ilgi alanları ve duygusal konularla ilgili olarak mükemmeliyetçilik arayışı içindedirler. Çoğu kez bu alanlarda kendilerine koydukları standartlar anne-babalarının, öğretmenlerinin ve toplumun standartlarının çok üstündedir. Bu durumda anne-babaların çocuklarına olan sevgilerinin, onların üretkenliklerinden, başarılarından ayrı olarak, yani herhangi bir koşula bağlı olmaksızın daima var olduğunu tekrarlamalarında ve bunu çocuklarına hissettirmelerinde yarar vardır. Böylece onların benlik saygılarını, ‘sevgiye değer bir varlık’ şeklinde yapılandırmalarına yardımcı olabilirler.

Mükemmeliyetçilik eğilimi ya gelişme ya da acı üreten bir araç gibidir. Bu eğilim bireyin kendisine odaklandığı zaman kişiyi olağanüstü başarıya götürebilir, fakat diğerlerine odaklanmışsa, genellikle yersiz beklentilere, hayal kırıklığına ve nefrete sürükleyebilir. Eğer mükemmeliyetçilik tekrar tekrar denemek anlamında ele alınırsa, başarıya götürebilir. Ama eğer bu eğilim kaçınma davranışları veya endişe duyguları ile sonuçlanırsa, başarısızlıktan kaçınmak imkânsızlaşır.

Mükemmeliyetçilik geleceğe yönelik ele alınırsa, kişiyi daha iyi bir yaşam mücadelesi içine sokar; ama eğer geçmişe yönelik olarak ele alınırsa, kişiyi yapmış olduğu yanlışlardan aşırı ürken bir duruma getirebilir. Mükemmeliyetçiliğin olumsuz yönlerin-den bazıları yanlışlardan korkma, bu korkunun ilerideki çabaları engellemesi, kendi standartlarını diğerlerine empoze etme ve birçok alanda aynı anda mükemmel olma çabasına girmedi.

Ailelerin kendilerinin ve çocuklarının mükemmeliyetçilik eğilimleriyle başa çıkmaya yarayacak bazı ipuçları:

* Mükemmeliyetçilik eğilimlerini anne-baba kabul etmeli ve çocuklarının hayal kırıklığını anlayışla karşılamalıdır. Kendilerinin de zaman zaman bu duyguya kapıldıklarını ve nasıl baş ettiklerini çocuklarıyla paylaşmalıdırlar.

* Böyle bir özelliğin yararlı bir amaca hizmet edebileceği bilincine ulaşabilmelidirler. Bazen ulaşmaları mümkün olmadığında üzüntü yaratsalar da, ideallerin ve yüksek standartların yararlı olduğunu hem kendilerine hem de çocuklarına hatırlatmalıdırlar.

* Anne-babalar her alanda mükemmeliyetçilik arayışı içinde olmak yerine, kendileri için gerçekten önemli olan etkinliklerde bu arayışa girmelidirler. Çocuklarının hiçbir kimsenin her alanda mükemmel olamayacağı gerçeğini anlamalarına ve kendilerine öncelikler koymaları gereğini kavramalarına yardımcı olmalıdırlar.

* Anne-babalar çocuklarının ilk atılımları başarısız olsa da, mücadeleyi bırakmamaları için onları cesaretlendirmelidirler. Deneye deneye hedeflerine daha yakınlaşacaklarını, yüksek standartlara ulaşmalarının zaman ve çaba gerektireceğini onlara hatırlatmalı ve yaşamdan örnekler vermelidirler.

* Anne-babalar başarısızlıkla karşılaşınca, kendilerini cezalandırmak yerine, enerjilerini gelecekteki başarılarına odaklamalıdırlar. Kendilerini yanlışlarıyla kabul eden bir yetişkin modelini çocuklarına örneklemelidirler. Eğer çocuklar anne-babalarını ara ara mükemmeliyetçi olmayan örnekler sergileyen bireyler olarak görmezler, yanlışların insan doğasının doğal bir parçası olduğu şeklinde bir açıklamayla karşılaşmazlar ve yanlışlardan ders almaları konusunda yetişkinlerden yardım görmezlerse, kendi yanlışlarını kabullenme konusunda tabii ki zorlanırlar.

* Mükemmel olma eğiliminin iyi yönleri olduğu gibi kötü yönlerinin de olduğu gerçeğini anne-babalar çocuklarına açıklamalıdırlar. Bu eğilimi nasıl kullanacağımız konusunda seçim yapabiliriz. Yanlış yapma korkusuyla bu eğilimin bizi ya etkisiz hâle getirmesine izin veririz ya da daha ideal bir dünyanın yaratılması konusunda itici bir güç olarak onu kabul ederiz.

Çift işlevli sosyal etkileşim

Anne-babalar gelişim evrelerine göre çocuklarının sosyal gelişimlerini desteklemelidirler. **Eğer özel yetenekli çocuğa yaşıtlarıyla etkileşim içinde olma fırsatı verilmezse, sosyalleşme açısından uyumsuzluk beklenebilir. Çoğu zaman özel yetenekli çocuklar yalnız çocuklar olarak karşımıza çıkarlar.** Onların yalnızlığı koşulların bir ürünüdür. Yalnızlık öğrenilmiş bir davranıştır ve nedenleri çeşitlidir. Temelde, çocuğun kişisel gereksinimleri ve toplumun baskısı arasındaki çatışmadan kaynaklanır.

Anne-babalar çocuklarının bu alanda sorunlar yaşamamaları için, onların zihinsel düzeyde iletişim kuracakları ve aynı zamanda da sosyal etkileşim içinde olacakları bir arkadaş grubuna sahip olmaları konusunda imkânlar oluşturmalarıdır. Eğer bu iki işlevi aynı arkadaş grubu karşılayamıyorsa, o zaman iki farklı arkadaş grubuna gereksinim vardır. Gruplardan biri zihinsel yönden bu tür çocukları tatmin edebilmeli, özel yetenekliliğin getirdiği yükü hissettirmemeli ve onların paylaşım ve özdeşim içinde olabilecekleri, kendilerine benzer yaşlılarından oluşmalıdır. Diğer taraftan özel yetenekli çocukların, izciliği, bilim-doğa kamp yaşamını ve sporu içeren sosyal yaşlarına uygun grup etkinliklerine de gereksinimleri vardır. İşte aileler bu çocukların küçük yaşlardan itibaren zihinsel ve sosyal yönden gereksinimlerini karşılayacak bir arkadaş çevresi yaratmakta başarısız olurlarsa, arkadaşları tarafından farklı ve acayip olarak damgalanabilirler. Böyle bir damgalanmayı içselleştirme riski taşıyan bu çocukların toplumdan kopma olasılıkları artar.

Harekete dayalı becerilerin geliştirilmesi

Anne-babaların, gelişim evrelerine uygun olarak, çocuklarının psiko-motor becerilerinin gelişimini de teşvik etmelerinde yarar vardır. **Hareket becerilerinin, üstünlerde beklenen düzeyde gelişmediğine sık rastlanır.** Çünkü anne-babalar genellikle zihinsel üstünlüğün üzerinde dururlar ve spor, oyun için gerekli basit harekete dayalı becerilerin geliştirilmesi için fırsat yaratmazlar. Bunun sonucunda da çocuklar gülünç duruma düşmemek amacıyla, çeşitli spor ve oyunları denemekte isteksiz kalırlar ve normal yaşlılarıyla ortak bir noktada buluşma olasılıklarını azaltırlar (Page, 1983).

Anne ve baba olarak, özel yetenekli çocuğa yapabileceğiniz en büyük yardım özel yetenekli çocuğun diğerlerinden farklı olmadığını kabul etmek olacaktır. Yalnız onlar çeşitli yönlerden daha şanslıdır. Özel yetenekli çocuklarda diğer çocuklara benzediklerinden nasıl diğer çocukların oynamalarına, üst başarıları kirlitmelerine, eğlenmelerine izin veriliyor, bunları hoş görüyorsak, aynı şeyleri özel yetenekliler için de hoş görmemiz gerekir. Yaşından ileri zekâ düzeyinde diye 1-2 yaş büyüğünün davranışlarını beklemek doğru olmayacaktır.

Özel yetenekli çocuklar da diğer bütün çocuklar gibi sevgi, güvenlik, anlayış ve desteklenmeye ihtiyaç duyarlar.

Özel yetenekli çocuklar okula başladıktan sonra da özel etkinliklere ihtiyaç duyarlar. Yetenek alanlarına yönelik müzik ve resim dersleri, kitaplar, dergiler, gözlemler, araştırmalar, geziler vb. günlük etkinlikler arasında yer almalıdır.

Özel Yetenekli Çocukların ve Ailelerin İhtiyaçları Nelerdir?

Özel yetenekli çocuklarla yapılan araştırmalarda çocukların kendilerine yönelik beklentilerin hep üst düzey olması ve daha zoru başarmaya yönlendirilmeleri nedeniyle çocukluklarını yaşayamadıkları ortaya çıkmıştır. Hatta bazı çocukların anne babalarına ebeveyn olmak zorunda kaldıkları ve sonuç olarak **evdeki kararlarda çocukların daha etkin rol almaya başladığı anlaşılmıştır**. Daha uç örneklerde ise çocukların evde tüm olup biteni derinden etkiledikleri ve tüm ilişkilerin ve faaliyetlerin çocuğun gelişimine yönelik olarak düzenlediği görülmüştür. Yani ebeveynlerin kendi yaşantıları tamamen çocuğa odaklı hale gelmiştir (Yıldırım & Şimşek , 2011).

Bir çocuğun mutlu, huzurlu, sağlıklı ve olumlu bir aile ortamında büyümesi onun sağlıklı gelişim göstermesini sağlayacaktır. Çünkü genelde sorunlu çocuklar sorunlu aile ortamından gelmektedir.

Özel yetenekli bir çocuğa sahipseniz erken çocukluk döneminden itibaren değişik duygular yaşayacaksınız. Bazen çok mutlu zamanlar geçirirken o büyüdükçe de zor zamanlar yaşayabilirsiniz. Aileler genellikle yaşıtlarına göre gelişimi daha ileri olan bu çocuklarla uğraşırken yaşadıkları şeylere kendilerini hazır hissetmezler. Bu noktada aileler endişeye düşmemelidir, çünkü farklı çocuklara sahip her aile genelde birtakım zorluklarla karşı karşıyadır.

Ailelerin yapmaları gereken ilk şey; **özel yetenekli olduğu belirlenmiş çocuklarıyla ilgili, hangi yaşta olursa olsun çocukların her dönemdeki normal gelişim özelliklerini bilmesi ve bu konuda yayınlanmış kaynaklardan yararlanmalıdırlar**.

Özel yetenekli bir çocuğun gelişiminin ilerleme hızı normal çocuklara göre çok farklıdır. Fakat aileler genelde çocuklarının yeteneklerinin sıra dışı olduğunu fark edecek doğru rehberlikten yoksundur ve bu konuda ciddi bir rehberliğe ihtiyaçları vardır.

Aileler çocuklarını ebeveyn olarak kendilerine uygun olduğunu hissettikleri şekillerde yetiştirirlerse, sağlıklı ve başarılı, ailesini seven ve sevilen çocuklar yetiştirme şansları da yükselmektedir (Dağlıoğlu, 2005).

Ailelerin genellikle en önemli sorunu, özel yetenekli çocuklarının gelişimlerini desteklemenin zor olduğunu düşünmeleridir. Çocuklarının bazı ihtiyaçlarının, yaşıtlarınıninkilerden farklı olması, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için uygun olanaklar bulmada veya oluşturmada ailelere daha büyük sorumluluklar yüklemektedir. Çoğunlukla çocukların ihtiyaç duyduğu fırsatlar oyun gruplarında, anaokulunda, sınıflarında ya da yaşıtlar için düzenlenmiş diğer etkinlik ortamlarında kendiliğinden ortaya çıkmayabilir. Bu durum aileleri, çocukları ve sahip oldukları potansiyele uygun ortam, okul, bölgesel imkânlar gibi sunulan farklı hizmetleri arayıp bulmak zorunda bırakır (Dağlıoğlu & Alemdar, 2010).

Bu durum aileleri, çocukları ve sahip oldukları potansiyele uygun ortam, okul, bölgesel imkânlar gibi sunulan farklı hizmetleri arayıp bulmak zorunda bırakır (Dağlıoğlu & Alemdar, 2010).

Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların belirlenmesinde ve okul sistemi içinde özel eğitime ihtiyaçları olmaları noktasında onların ebeveynleri açısından belirli zorluklar mevcuttur. Özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin; çocuklarının eğitim ihtiyaçlarını karşılamak ve ebeveynlik yönleri konusunda yardıma ihtiyaçları vardır. Önceki araştırmalar bu gruptaki ebeveynlerin, ebeveynlik stilleri hakkında çok sınırlı bilgi sağlamıştır ve özellikle aile ortamı ile ilgili çok geniş değerlendirmelere odaklanmıştır. Etkisiz disiplinin daha az kullanımı, daha az depresyon ve stres, ebeveynler arasında daha az çatışma ve yüksek güven veren annelerin olduğu ailelerin çocuklarının daha az davranışsal ve duygusal sorunlar yaşadığını araştırmalar göstermiştir. Yüksek riskli ailelerde çocukların yetenekli olarak tespit edilmesi ve değerlendirilmesi daha az mümkündür (Morawska & Sanders, 2008).

Özel yetenekli çocukların anne ve babalarının her zaman yapması gereken hususlar şunlar olabilir:

- * **Çocuklarınızı nasıl destekleyebileceğinizi mutlaka öğrenin,**
- * **Aile olarak onları benimseyin, değerli olarak görün,**
- * **Birlikte etkinlikler yapın, potansiyellerini geliştirmek için fırsatlar oluşturun,**
- * **Farklı problem çözme stratejileri geliştirmesini teşvik edin,**
- * **Akıllarına ilk geleni söylemeleri yerine, onların düşünerek hareket etmelerine yardımcı olun,**
- * **Etkili dinleyin,**
- * **Beklentilerinizin baskısı altında bırakmayın,**
- * **Kendisini tanımasına fırsat verin,**
- * **Alternatifli düşünün, problemleri çözmenin birden fazla yolu vardır bunu unutmayın,**
- * **Onları, düşünceleri hakkında düşündürün,**
- * **Yaptığı işi en güzeliyle yapmasına yardımcı olun,**
- * **Çocuklarınızın düşünme becerilerini geliştirmek için doğru soru sorma, problem oluşturma, konusunda onları yönlendirin,**
- * **Yeni durumlara eski bilgileri uygulamayı öğretin,**
- * **Başarılı insanlar bir şeyleri öğrenmeyi ve bilmeyi, güçlü duygular yoluyla algılar, bu yüzden çocuklarınıza bütün duyularını içeren verileri toplamaya yöneltin,**
- * **Yaratıcı potansiyellerini harekete geçirin,**

Özel Yetenekli Çocukların Sınava Hazırlık Sürecinde Aileye Düşen Görevler Nelerdir?

Aileler, “**mutlaka şu puanı alacaksın**” diye özel yetenekli çocukların üzerine baskı yapmamalıdır. Onları diğer çocuklardan üstün görerek aşırı stres yaşamalarına izin vermemelilerdir. Onları yapabilecekleri kadarıyla kabul etmeli ve onlara bunu hissettirmelidirler.

Haksız eleştiriler ve ümit kırıcı cümlelerden kaçınmalı ve başkalarıyla kıyaslamamalıdır. Aileler sevgilerini koşullara bağlı olmadığını hissettirerek yapamadıklarına değil, yapabildiklerine odaklanmalıdırlar. Kaç yanlışı olduğu yerine kaç doğrusu olduğunu sormalıdırlar.

Özel yetenekli çocuklar diğer çocuklara göre daha fazla duygusal özelliklere sahip olduklarından sınav sürecinde çocukların duygusal seyrini daha dikkatle takip edilmelidir. Başarılarının sadece bugüne ait değil, eğitim yaşamının başından bu yana süregelen detaylarla bağlantılı olduğunu aileler unutmamalı ve sınavların yaşamlarında bir “**son**” değil, “**ara bir kesit**” olduğunun farkında olmalıdırlar.

Özel yetenekli çocuklar saatlerce oturup ders çalışmaktan sıkılmaktadır. Aileler sürekli onlardan ders çalışmalarını beklememeli; farklı sosyal alanlarda gelişmelerine imkân vermelidirler.

Çocuğumun Özel Yetenekli Olduğunu Öğrendiğimde Nasıl Davranmalıyım?

Üstün zekâlı ve yetenekli birey olağandışıdır. Olağandışı olmak; genel olmayan, alışılmışın dışında olan yani çoğunluğa benzememe durumudur. Olağan dışılık az rastlanan bir durum olduğundan dolayı, toplum bu bireylere bazen hayranlıkla bazen de şaşkınlıkla bakar. Farklı olan bireylere toplum tarafından etiketler verilir. Üstün zekâ da bireysel farklılığa toplum tarafından verilen bir etikettir. Bireysel farklılıklar bireyler için hem avantaj hem de dezavantaj olabiliyorsa üstün zekâ da bireyde iki yönlü etkiye neden olur. Üstün zekânın beraberinde getirdiği her yararın karşısında bir de zararı vardır (Sak, 2010).

Üstün zekâlı çocuklar genellikle yaşıtlarından doğduğu andan itibaren farklıdırlar. Kilosu, boyu, erken konuşması, diş çıkarması, okumayı erken öğrenmesi, zengin kelime dağarcığı gibi pek çok konuda bu farklılıklarını erkenden hissettirirler (Enç, 2005).

Hep çocuğunun farklı olduğunu düşünen ve sonunda çocuğunun bu farklılıklarına özel yetenekli etiketi konulan ebeveynin bu duruma çok farklı tepkileri olur. **Böyle bir çocuğa sahip olan ebeveynler;**

- **Gururludur, çünkü onun çocuğu belki de herkesin sahip olmak istediği çocuktur.**
- **Şaşkındır, çünkü bazen bu duruma sevinse mi üzülse mi, bilemez.**
- **Korkuyordur, çünkü ona hak ettiği geleceği hazırlayamayacağını düşünüyordur.**
- **Kimi zaman da bıkmıştır, çünkü onun sonu gelmeyen sorularına cevap vermekte zorlanmaktadır ve onun biraz daha sıradan olmasını ister.**
- **Her anne baba biraz daha fazla endişelidir, çünkü toplum, bu etiketten sonra hem çocuğun hem de anne babanın ve hatta varsa kardeşlerin üzerine ekstra yükler yüklemiştir. Topluma göre çocuk artık her alanda başarılı olmak zorundadır. Aile de bu başarıyı her daim sağlamakla yükümlüdür. Evde başka kardeşler varsa onlar da onun gibi olmalıdır, çünkü ailenin hepsi özel yetenekli olarak etiketlenmiştir.**

Çok mutluluk verici bir duygu... Tabii ki her anne, çocuğunun iyi olmasını, başarılı olmasını, farklı olmasını ister. Mutluluk verici güzel tarafları da var, fakat zor tarafları da pek çok. Çocuğa yetemediğim zamanlar çok oldu benim. Mesela dört buçuk yaşında birden bire okumayı öğrendiğini öğrendim. O zamandan sonra hiçbir şekilde kalabalık içine giremedim, arkadaşlarımla hiçbir zaman bir araya gelemedim...

Güneş ve Tüfekçi (2012)'nin yaptığı çalışmada, ebeveynin böyle bir çocuğa sahip olmakla ilgili söyledikleri yukarıda söylenenlere örnek niteliğindedir (Güneş & Tüfekçi, 2012):

Peki, ebeveyn bu kadar karmaşık duygunun ortasında nasıl davranmalıdır (Bildiren, 2011)

- Öncelikle çocuğun farklılığını fark edin ve bu farklılığı kabul edin.
- Düşüncelerini çok küçük yaşlardan itibaren dinleyerek onunla baş başa zaman geçirin.
- Okulöncesi çağında, o ihtiyaç duyduğunda onun farklı öğrenme çabalarına destek verin.
- Merakı, araştırmayı, denemeyi, soru sormayı teşvik edin.
- Çocuğunuza kendine güvenmesi ve sorumluluk alması konusunda destek olun.
- Kendini ifade etmeye, yaratıcı ve sıra dışı problem çözmeye yönelik tepkiler vermesine olanak sağlayın.
- Tüm aile üyelerinin ilgi ve saygı görmesini sağlayın.
- Ailenin tüm üyelerine sorumluluk ve cesaret verin.
- Onun bulunduğu ortamda dergi, kitap ve gazete okuyarak ona model olun.
- Keşfetmeye yöneltecek güvenilir psikolojik bir ortam oluşturun.
- Çocuğun dikkatini çekecek yeni ve farklı uyarıcıları hayatınıza ekleyin.
- Onun ortaya çıkardığı ürünlere değer verin.

- Keşfetmeye yöneltecek güvenilir psikolojik bir ortam oluşturun.
- Çocuğun dikkatini çekecek yeni ve farklı uyarıcıları hayatınıza ekleyin.
- Onun duygusal algı ve deneyimlerine suçluluk duymadan değer vermesini sağlayın.
- Çocuğun kendi değer yargılarını oluşturmaya yardım edin.
- Hobiler edinmesine ve bunları izlemeye teşvik edin.
- Ona boş zaman ayırmayı ihmal etmeyin.
- Sizden daha iyi bildiği konularda ona saygı gösterin.
- Mizah duygusunu desteklemek için çocukla birlikte eğlenin ve gülün.
- Zaman zaman beraber projeler gerçekleştirin.
- Yaptığı etkinlikten hoşlandığınızı ve tıpkı onun gibi bu etkinliklere kafa yorduğunuzu ona gösterin.
- Özel yetenekli çocukları olan diğer ailelerle görüşün. Sorunlarınızı ve çözüm yöntemlerinizi onlarla tartışın.
- Aile dışından erkek ve kadın örnek yetişkin modelleriyle iletişim kurmalarını sağlayın.
- Çocuğunuzu sadece yetenekleri ve zekâsı yönünde değerlendirmeyin. Yaşının ihtiyaçları olduğunu yani onun bir çocuk olduğunu asla unutmayın.
- Her çocukta olduğu gibi onu ne kardeşiyle ne de bir başkasıyla kıyaslamayın. Onun ayrı bir birey olduğunu her zaman hatırlayın.
- Bu çocukların özelliklerini bilen, anlayışlı, çok yönlü gelişime önem veren, yaratıcı ve sürekli kendisini geliştiren bir sınıf öğretmeni bulmaya çalışın.
- Size eğitiminin her döneminde destek verebilecek, özel yetenekliler konusunda deneyimli ve kendini sürekli yenileyen bir uzman bulun.
- Ve en önemlisi böyle bir çocukla yaşamaktan zevk alın.

• Araştırmacılar yetişkinlerin, üstün zekâlı ve yetenekli çocukların gelişimlerini belirlemek için aşağıda sıralanan ipuçlarını kullanarak çocuklarının gelişimlerini iyi analiz etme konusunda başarılı olduklarını bulmuşlardır (Dağlıoğlu & Alemdar, 2010).

Bunlar:

- Etkileyici derecede uzun-dönemli ve kısa-dönemli hafıza.
- Uzun dikkat süresi.
- Erken ortaya çıkan geniş kelime haznesi
- İfadelerde, farz etme oyunlarında, resimlerde ve diğer etkinliklerde hayal gücü
- “Her şey” hakkında doyumsuz merak.
- Keşfetmeye yöneltecek güvenilir psikolojik bir ortam oluşturun.
- Çocuğun dikkatini çekecek yeni ve farklı uyarıcıları hayatınıza ekleyin.
- Onun duygusal algı ve deneyimlerine suçluluk duymadan değer vermesini sağlayın.
- Çocuğun kendi değer yargılarını oluşturmaya yardım edin.
- Hobiler edinmesine ve bunları izlemeye teşvik edin.
- Ona boş zaman ayırmayı ihmal etmeyin.
- Sizden daha iyi bildiği konularda ona saygı gösterin.
- Mizah duygusunu desteklemek için çocukla birlikte eğlenin ve gülün.
- Zaman zaman beraber projeler gerçekleştirin.
- Yaptığı etkinlikten hoşlandığınızı ve tıpkı onun gibi bu etkinliklere kafa yordüğünüzü ona gösterin.
- Özel yetenekli çocukları olan diğer ailelerle görüşün. Sorunlarınızı ve çözüm yöntemlerinizi onlarla paylaşın.
- Aile dışından erkek ve kadın örnek yetişkin modelleriyle iletişim kurmalarını sağlayın.
- Çocuğunuzu sadece yetenekleri ve zekâsı yönünde değerlendirmeyin. Yaşının ihtiyaçları olduğunu yani onun bir çocuk olduğunu asla unutmayın.
- Her çocukta olduğu gibi onu ne kardeşiyle ne de bir başkasıyla kıyaslamayın. Onun ayrı bir birey olduğunu her zaman hatırlayın.
- Bu çocukların özelliklerini bilen, anlayışlı, çok yönlü gelişime önem veren, yaratıcı ve sürekli kendisini geliştiren bir sınıf öğretmeni bulmaya çalışın.
- Size eğitiminin her döneminde destek verebilecek, özel yetenekliler konusunda deneyimli ve kendini sürekli yenileyen bir uzman bulun.
- Ve en önemlisi böyle bir çocukla yaşamaktan zevk alın.

Aileler Özel Yetenekli Çocuğa Nasıl Destek Olabilir?

Bu bölümde özel yetenekli çocukların çevreleriyle olan iletişimleri, bu çocukların yaşayabileceği sosyal-duygusal problemler ve çözüm yolları, nasıl yardım ve destek olunabileceği ile ilgili yapılan çalışmalardan özet bilgiler verilecektir.

Oğurlu ve Yaman (2010) , üstün zekâlı ve yetenekli çocukların çevresiyle iletişimlerini etkileyen özelliklerden; dil becerisi, empati, oyun, arkadaşlık, liderlik, ahlâkî yargılama, duygusallık, benlik saygısı, mükemmeliyetçilik, aşırı duyarlılık, hayal kırıklığı ve asilik konularını araştırmışlar ve bu çocuklarla iletişim kurma ipuçları üzerinde durmuşlardır. Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların kabul görmediği ortamlarda dünyaya uyum sağlamak için farklı yollar seçebileceğinden, gruptan kendilerini soyutlama, dikkat çekme ve kabul görmek için gösterilerde bulunma veya herkes gibi görünmeye çalışma eğilimi gösterebileceğinden bahsetmişlerdir.

Çözüm önerisi olarak; **ailelerin, öğretmenlerin ve diğer yetişkinlerin özel yetenekli çocukların akranlarından farklı özelliklerini kabul ederek bu çocukların başarı ve sosyalleşme merdivenine tırmanmalarında ellerinden tutma önerilerinde bulunmuşlardır.**

Dağlıoğlu ve Alemdar (2010), özel yetenekli çocukların erken dönemde belirlenip yetenek, ilgi ve kapasiteleri ölçüsünde eğitim alabilmeleri için ebeveynlere çocuklarının ilk öğretmenleri olmaları nedeniyle çok büyük görevler düştüğünü belirtmektedirler. Ebeveynlerin, çocuklarının gelişimlerini ne kadar iyi gözlemlerlerse onların gelişimlerindeki farklılığı ortaya çıkarmaları ve buna dönük önlemleri ve fırsatları araştırmaları da o oranda kolay olacağından bahsetmektedirler. **Özel yetenekli çocukların potansiyelini en üst noktaya çıkarma konusunda ailelerin yapabileceklerini şöyle sıralamaktadırlar:**

- * Onları birey olarak görmek,
- * Birlikte etkinlikler yapmak,

- * Sabırlı olmak,
- * Düşünmeden hareket etmelerini engellemek,
- * Anlayarak ve empati kurarak diğerlerini dinlemek,
- * Esnek olmak,
- * Onların düşünceleri hakkında düşünmek,
- * Kesinlik ve doğruluk için çabalamak,
- * Yeni durumlara eski bilgileri uyarlamak,
- * Bütün duyularını içeren veriler toplamak ve yaratıcı olmak,

Çalışmada ayrıca erken çocukluk döneminde kimlik kazanımının ön planda olduğu ve özel yetenekli çocukların kimlik kazanımları için kendi cinsinden olan ebeveyni ile sağlıklı bir özdeşim kurmasının içlerindeki olağandışı potansiyeli ortaya koymaları açısından çok büyük önem taşıdığı belirtilmektedir. Kimlik kazanım sürecinde de öncelikle ebeveynlerin çocuklardan yapmasını ve kazanmasını istedikleri davranış ve tutumları önce kendilerinin sahip olunması gerektiğinin unutulmaması gerektiğinden bahsedilmiştir.

Gür (2011) Özel yetenekli çocukların karşılaştığı sosyal ve duygusal problemlerden; arkadaş edinmekte yaşanan sıkıntılar, alay edilme, anksiyete, korku ve endişeler ve aşırı mükemmeliyetçilik konularına değinmiş ve problemlerle ilgili aşağıda belirtilen çözüm önerilerinde bulunmuştur.

- Çocuğun eleştirilmeden dinlenerek probleminin küçümsenmemesi ve yetişkinin her zaman yanında olduğunu çocuğun hissetmesi. Problemin ne olduğunun iyi belirlenmesi, çocuğun problem dolayısıyla ne tür sıkıntılar ve endişeler yaşadığının iyi anlaşılması, çocuğun kişilik yapısına uygun çözümlerin neler olabileceği üzerinde durulması.

- Çocuğun değer verdiği bir yetişkinin, bir hikâye / film kahramanının veya kendisiyle benzer olayları yaşamış birinin kendisinin karşı karşıya olduğu probleme benzer bir durumu yaşamış olduğunu ve üstesinden geldiğini öğrenmesi, bu problemle karşılaşan tek kişi olmadığının farkına varması ve problemin üstesinden gelebileceğini kavrayabilmesi.

- Eğitimci ve ebeveynlerin çocuğun özel yetenekli olduğundan dolayı aşırı beklentiler içerisine girmeleri, çocuğun kendisini baskı altında hissetmesine sebebiyet verecektir. Bu problemleri çözmekten öte durumun daha da ciddileşmesine ve içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olacaktır. Özel yetenekli çocuklarla yapılan çalışmalarda sonuçtan çok sürece önem verilmesi, onların sadece başarıya odaklanarak kendilerini en başarılı olmak için baskı altı altında hissedip bu durumdan kaygı duyması, ya da çalışıp da başarılı olamamak düşüncesinden ötürü çalışmaktan vazgeçerek başarısız olmayı tercih etmesi durumlarının önüne geçebilir.

- Ebeveynlerin çocukla baş başa zaman geçirerek çocuğunu iyi tanıması, sorunlarını, tepkilerini, beklentilerini iyi bilmesi çocuğun yaşadığı problemlerin üstesinden gelebilmesi açısından önemlidir. Bu durum etkili eğitimci-aile işbirliğine zemin hazırlamakta ve çocuğun problemlerle baş edebilmesini kolaylaştırıcı bir faktör olabilmektedir.

- Bu çocukların toplumsallaşması için önemli olan birtakım beceriler konusunda sıkıntı çekebileceği ve desteklenmeye ihtiyaçları olabileceği gerçeği göz önünde bulundurulmalı, sosyal iletişim sıkıntıları konusunda çocuk suçlanarak bir kenara itilmemelidir.

- Karşılaşılabilecek her türlü problemde çocuğun kendisini destekleyen arkadaşlarının olması, kendini yalnız ve bir kenara itilmiş hissetmemesi, ona kendini daha güçlü hissettirecek ve problemlerle baş edebilmeyi kolaylaştıracaktır.

- Gerek eğitimciler, gerekse ebeveynler çocuğun arkadaş edinmesine, yalnız kalmamasına özel bir önem vermelidir. Çocuğun kendisine değer veren arkadaşlarının bulunmasının onun için bir güç, pek çok zorlukla mücadelede bir destek, sıkıntılı anlarında bir terapi anlamına geldiği göz önünde bulundurulmalıdır.

- Özel yetenekli çocuklar farklılıklarından dolayı bir kenara itilmemeli, yaşadıkları problemlerden ötürü suçlanmamalı, onlara karşı “başının çaresine bakar” mantığıyla hareket edilmemelidir.

Saranlı ve Metin (2012) çalışmalarında özel yetenekli çocuklarda gözlenen sosyal-duygusal sorunlardan; sosyal izolasyon (dışlanma), mükemmeliyetçilik, stres, depresyon konularına değinmişlerdir.

Sosyal İzolasyon (Dışlanma/ Yalnızlık):

Özel yetenekli çocuk ve ergenlerin kendileri gibi akranlarıyla bir arada olduklarında olumlu sosyal etkileşimler içinde olabildikleri fakat zekâ bölümleri arttıkça normal popülasyondan uzaklaştıkları ve var olan üstünlüklerinin onları çevreye yabancılaşma ve depresyon gibi sorunlara itebileceğinden bahsetmektedirler.

Mükemmeliyetçilik:

Özel yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçiliğin derecesi dengede tutulmalı olumsuz mükemmeliyetçilik özelliklerinin yerini olumlu mükemmeliyetçilik özelliklerinin almasının önemine değinmişlerdir.

Stres:

Stresin yoğunluğu ve süresine bağlı olarak psikolojik rahatsızlıkların ortaya çıkabileceği, buna karşın uygun problem çözme ve başa çıkma becerileri kullanıldığında stresin olumsuz etkilerinin azaltılabileceği, özel yetenekli çocukların büyüüp ergenlik dönemine ulaştıklarında yaşanan stresin de birikimli olarak artabileceği ve stresle baş etmede uygun becerilerin erken yaşta öğretilmesinin faydalı olacağından bahsetmişlerdir.

Depresyon:

“Kerr’e (1991) göre; özel yetenekli çocuklarda depresyonun görülme sıklığını araştıran çalışmalarda genellikle özel yetenekli çocuk ve ergenlerin normal akranlarına benzer seviyelerde depresyon düzeyleri gösterdiği bulunmuştur.

Özel yetenekli çocuklar, birbirleriyle etkili bir iletişim kurabilmekte, böylelikle anlaşılma olma sıkıntısından kurtulabilmektedirler. Bu nedenle özel yetenekli çocukların birbirleri ile etkileşim ve birlikteliklerin sağlanmasına çalışılmalı, ortak proje, kamplar, etkinlikler ve programlar düzenlenmelidir.

Tecrübesiz anne babaların özel yetenekli çocuklarıyla ilgilenmesi hiç de kolay değildir. Özellikle okul öncesi dönemde böyle anne, babaların yardıma ve rehberliğe ihtiyacı daha fazladır. Ailelerin birbirlerine destek olmaları ve tecrübe aktarımı da ihmal edilmemelidir.

Özel yetenekli bir bebek, diğerlerine göre daha az uyur, dolayısıyla daha fazla ilgi ve ihtimama ihtiyaç duyar. Böyle bir durumda anne ve baba her zaman gerekli ilgiyi gösteremeyebilirler. Bu yüzden büyükanne, büyükbaba gibi ailenin diğer fertlerinin de yardımı istenebilir.

Bu çocuklar konuşmaya başladıktan sonra sürekli sorular sorar ve kaba bir otorite altına girmek istemezler. "Bunu yapacaksın, çünkü ben öyle istiyorum" şeklinde bir yaklaşım, tesirli olmaz. Çocuklarının sorularına cevap veren ailelerin, onlarla otoriter ailelere nazaran daha güçlü bir yakınlık kurdukları görülmektedir. Bu çocuklara sabır, alâka ve saygı gösterildiği an, onlar da olumlu olarak saygıya karşılık vermektedirler.

Çocuklar büyüdüklerinde, aile toplantılarına katılabilirler, böylelikle mesuliyet paylaşma ve tartışma yetenekleri gelişir. Böyle bir ortamda çocuk kendisini söz hakkı olan bir aile ferdi olarak hisseder. Bu arada anlaşmazlıklar ortaya çıkarsa, duygusal destek bekleyecekleri unutulmamalıdır.

Özel Yetenekli Çocukların Psikolojik İhtiyaçları

Özel yetenekli çocukları özellikleri açısından sakar, utangaç, sosyal açıdan ise akranlarıyla uyumsuz gibi düşünenler olsa da birçok araştırma onların tam tersine birçok şeyi ortalama insandan daha iyi yapabilen, uyumlu, sevilen kişiler olduğunu ortaya koymuştur.

Özel yetenekli bireylerin doğru yönlendirildiklerinde ve doğru eğitim verildiklerinde diğer yaşlıtlarına göre okulda daha başarılı oldukları ve normal kişilere göre daha iyi sosyal uyum sergiledikleri saptanmıştır.

Özel yetenekli çocuk, çevresi tarafından tanınmaya ve anlaşılmaya ihtiyaç duyar. Çevresindeki insanların özel yetenekliliğe gösterdiği tepkiler ve kendisi ile ilgili hissettikleri, onu duygusal olarak yıpratır. Özel yetenekli çocuklar, ebeveynleri tarafından sevimlerinin nedeni olarak başarılı ve yetenekli olmalarını görürler. Bu nedenle de sürekli başarılı ve en iyi olma kaygısı taşırlar ki bu durum kendilerinde huzursuzluk ve güvensizlik yaratır. Birey olarak şartsız sevildiği çocuğa aktarılamazsa bazı psikolojik sorunlar görülebilmektedir. En önemlileri, sosyal uyum sorunları, davranış problemleri, depresyon, özgüven eksikliğidir. Bu durumda hem çocuk hem de ailesi için bir uzman yardımı gerekmektedir. Ayrıca psikolojik danışmanlar ve psikologlar bu durumlarda çocuğa yönelik psikolojik veya pedagojik destek sağlamalıdır.

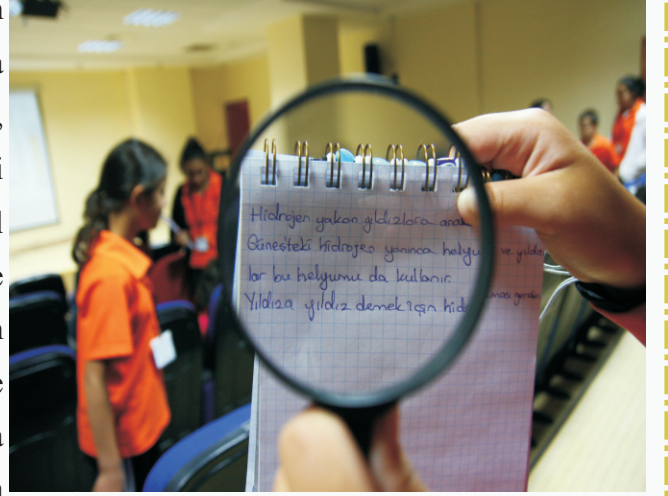
Özel yetenekliler kapasitelerine uygun eğitim almadıkları takdirde hem yeteneklerinin yeterince gelişmesi sağlanamamakta hem de psikolojik olarak sıkıntıya düşmelerine neden olmaktadır. Özel yetenekli bir çocuk hem aile hem okul hem de diğer çevresinin desteğini alması durumunda herhangi bir tedaviye ihtiyaç duymayacaktır. Gereksinimlerine uygun eğitim programları düzenlenmesi halinde yeterlilik duyguları geri gelir ve ruh sağlığına kavuşurlar. Uygun öğrenme yaşantıları sonucunda, özel yetenekli öğrenciler daha etkin ve yeterli bir şekilde çalışmayı öğrenirler; problem çözme becerilerini geliştirirler ve çözümleri birçok açıdan görebilirler. Bir yandan birçok sosyal problemlerle karşılaşırken diğer yandan bunlara uygun çözüm yolları bulurlar.

Öğrencinin günlük hayata uyum sağlamasında; kendi hakkında bilgi sahibi olması, yani yeteneklerini fark edip kullanması, kendi kendini yönlendirmesi, kendi ile diğerleri arasındaki benzerlik ve ayrılıkları hoşgörüyle değerlendirmesi konularında kendini geliştirmesi için teşvik edilmesi gerekmektedir. Öğrenciden üstünlüğünü saklamak yerine, iç disiplin kazanmasına destek olmak açısından kendini artı ve eksi yönleriyle tanımasına yardımcı olunmalıdır. Bu noktada, özel yetenekli olmanın kendisine bir ayrıcalık sağlamadığı, bunu herhangi bir özelliği gibi ele alması gerektiği ve aynı derecede öneme sahip daha birçok özelliğin olduğu konularında da bilinçlenmesi sağlanmalıdır.

Beklenen Başarı Düzeyinin Altında Olan Özel Yetenekli Çocuklar

Yüksek bir IQ olmasına rağmen oluşan kötü notlar, sınıfta kalma durumları veya genel olarak okul performanslarının düşük olması yaşanabilecek sorunlar arasındadır. Ebeveynler, çocuklarının okula başlarken ne kadar sevinçli olduklarını ve orada yapılanları basit görme durumunu ifade eden çocukların derin bir hayal kırıklığına uğradıklarını söylüyorlar. Okulda fazla bir çaba sarf etmeyen çocuk önceleri çok iyi notlar alıyor. Bu durum öğrenme hevesinin sona ermesine neden oluyor. Bundan sonra kendi yeteneklerine yönelik gerçekçi olmayan bakış açıları geliştiriyor. Birtakım başarabildiklerini ya da bazı konularda egemen olduklarını düşünüyor. Fakat egzersizler, konsantrasyon yeteneği, disiplinli çalışma tutumu gibi temel öğrenme teknikleri konusunda eksiklikler yaşayabilirler. Bu da okul hayatının belli bir noktası veya okul hayatından sonraki aşamasında önemli sorunlara yol açabiliyor.

Özel yetenekli bir çocuğun beklenen başarı düzeyinin altında olmasının bir nedeni önemli öğrenme ve çalışma tekniklerini bilmemesi ve bu çalışma alışkanlığına sahip olmamasıdır. Birçok özel yetenekli çocuk, hiç ders çalışmadan normal sınıfta okutulan konuları rahatça anlayabildikleri için, öğrenim hayatları boyunca, uzun süreli ders çalışma alışkanlığı edinemezler. Bu da ilerideki akademik başarılarını olumsuz etkiler. Düşük performansın ana sebebi, çok uzun süren ve yeterince zorlayıcı olmayan öğrenme hevesini sona erdiren ortamlardır. Zamanının çoğunu boşa harcıyıp, son anda bir şey üretme çabası içine giren çocuk, tabii ki başarıyı tatma şansına sahip olamaz. Ayrıca özel yetenekliler sık sık rutin faaliyetleri uygulamaktan ve çalışmaktan kaçındıklarından onların eğitim yaşantılarının başından itibaren uzun süreli, düzenli ve planlı çalışma alışkanlığını kazanma konusunda rehberliğe ihtiyaçları vardır. İşte bu nedenle, çocuklarına

iç disiplin kazandırarak doğru çalışma alışkanlığını yerleştirme görevi de ailelere düşmektedir

Bazı yanlış kanılar ve yargı kalıpları özel yetenekli çocukların kendilerini gizlemelerine, özelliklerini göstermemelerine ve hatta bazı durumlarda, özellikle ergenlik çağlarında, yetenek ve zekâ düzeylerine uygun olmayan okul başarıları göstermelerine neden olmaktadır. Örneğin, özel yetenekli çocuklarda davranış ve ruhsal bozukluklar gözlemlenebilir. Özel yetenekli çocuklar diğer insanları aşağılamaktan hoşlanırlar veya sınıflarında inek öğrencidirler. Bu tür yanlış yargı kalıplarını yıkmak ve sınıfa ait olabilmek için bazı özel yetenekli çocuklar, bilinçli olarak performanslarını düşürmektedirler. Bu durumda öğrencinin rehberliğe ihtiyacı vardır. Kendisi ve özellikleri hakkında bilgilendirilme yapılmalıdır.

Ayrıca bireylere daha önce başardıklarını aşmaları için izin verilmezse sıkılırlar, cesaretleri kırılır, kırgınlık yaşarlar ve bir birey olarak kendilerinin tükenmiş olduğunu hissederler. 1925'te Terman üstün zekâlı çocukların potansiyellerinin altında başarı gösteren en büyük grup olduğunu ileri sürmüştür. Üstün zekâlı düşük performanslıların özelliklerinden bazıları şunlardır;

- * **Normal yetenekli öğrencilerden daha kaygılıdırlar.**
- * **Düşünsel süreçleri stresli durumlarda daha kolay bozulabilir.**
- * **Kendilerine yönelik akademik bakış açıları yetersizdir. Başarılı olacıklarına inanmazlar.**

Türkiye'de özel yetenekliler çoğunlukla normal akranları ile birlikte eğitim almaktadırlar. Bu nedenle öğretmenlerin sınıfta düzenleme yapması gerekmektedir. Ayrıca ailelerde bu konuda yardımcı olmalıdırlar.

Bu konuda aile ve öğretmenin yapması gerekenleri şöyle sıralayabiliriz:

- * Yeni düşünceler ve kavramlara ilişkin yeni uygulamalar geliştirmesini isteyerek düşüncelerine esneklik kazandırın. Daha zor sorular sorun.
- * Sınıf çalışmalarına ilişkin olarak özel araştırma, inceleme ödevleri verin.
- * İlgilendikleri bir konuda özel proje geliştirmelerine fırsat tanıyın. Bu projeyi sınıf arkadaşlarıyla paylaşımlarını imkan verin.
- * Sınıf düzeyini dikkate almadan, çocukların kendi hızlarında programda ilerlemelerine fırsat tanıyın.
- * Açık bir biçimde üstün oldukları derslerde daha üst düzeye çıkmalarını, daha özgür ve ileri çalışmalarını teşvik edip, tekrarlayıcı alıştırmalardan uzak tutmaya çalışın.
- * Yeteneklerinin farkında olmalarını ve değerini bilmelerini sağlayın.
- * Zenginleştirmeler yapın. Örneğin; yarı günlük programlar, etkinlikler, geziler, araştırmalar, bağımsız çalışma, öğrenci değişim programları bu uygulamalardan bazılarıdır.
- * Liderlik görevleri vererek kendi özelliklerinin farkına varmasını sağlayın.

Yapılmaması Gerekenler ise;

- Özel yetenekli çocuklara aynı konuda çok uzun ödevler veya görevler verme.
 - Alışılmışın dışındaki görüşlerini reddetme.
 - Zamanlarını boşa harcatma.
 - Angarya niteliğinde görevler verme.
- Sonuç olarak özel yetenekli çocuklar her zaman başarılı bir grafik çizmeyi garantilemezler.

Özel Yetenekli Çocuklarda Cinsiyet Farklılığı

Son dönemlerde yapılan birçok araştırmaya göre özel yetenekli öğrenciler için cinsiyet farklılığı, daha doğumun ilk yıllarında aile tutumları ile başlayıp, eğitim hayatında ve içinde bulunulan sosyal çevre ile farklılaşan; ergenlikte ise doruk noktasına ulaşan göz ardı edilemeyecek bir etkidir. Cinsiyet farklılığına etki eden etmenlerde temelde iki olasılık vardır:

- 1. Özel yetenekli kız ve erkeklerin yetenek alanlarının farklı olması,*
- 2. Sosyo-kültürel yapının iki cinsiyet grubuna farklı roller yüklemesi.*

Genel olarak kızların sözel alanlarda özellikle edebiyat, dil ve yazma alanlarında erkeklerden daha iyi bir performans gösterdiği; erkeklerin ise kızlara oranla matematik ve fen ile ilgili konularda daha başarılı olduğu bazı çalışmalar tarafından ortaya konulmuştur. Ayrıca toplumumuzda kızların erkeklerden farklı yetiştirilmesi de özel yetenekli öğrencilerin tanınmasında etkidir. **Örneğin, erkekler küçük yaşta aileleri tarafından etrafı keşfetmeleri için sokağa daha çok çıkabilirken, kızlar birçok neden ve endişeden dolayı daha çok evde kalmaktadırlar. Kızların mekân bulma testlerinde erkeklerden kötü sonuçlar aldıklarında ise şaşkınlık yaşanmaktadır.**

Aileler erkek çocukları doğumlarından itibaren fen, matematik ve liderlik ile ilgili alanlarda desteklerken; kızların bu alanlardaki ilgileri çoğu zaman şaşkınlıkla karşılanmaktadır. Daha çok beslenme ve bakım, ev işleri vb. gibi alanlarla ilgilenmeleri desteklenmektedir. Bu nedenle özel yetenekli kızların sözel alanda ve bilgi işlem hızı gibi alanlarda özel yetenekli erkeklere göre daha iyi olduğu görülmektedir. Küçük yaşta çocuklara alınan oyuncakların dahi bu farklılıkta etkisi olduğu görülebilir. Erkek çocuklarına alınan araba, uçak, tren, lego vb. oyuncakların uzamsal zekâyı, kızlara alınan bebek, ayı vb. gibi oyuncaklardan daha çok geliştirdiği ifade edilmiştir

Yetenekli kızlar ve erkekler hayata eşit şartlarda başlarlar. Hayatlarının ilk 10 yılında eşit kalırlar. Büyüdükçe yetenekli kızlar kendilerini geri çekmeye başlarlar.

Yetenekli kızlar, yetenekli erkeklere göre topluma uyum sağlamada daha başarılıdır ama toplum tarafından kabul edilebilmek için yeteneklerini maskeleyerek ve ait olmaya çalıştıkları grubun istekleri yönünde davranmaya çalışırlar. Olduklarından daha az yetenekli görünerek, topluma adapte olabilirler ve tavırlarının sonucunda toplum tarafından kabullenilerek ödüllendirilirler. Diğer taraftan yetenekli erkekler ise kendi kişiselliklerini muhafaza ederek sosyal ortamda var olmaya çalışırlar ve bazı üstün özellikleri ile bu gruplar tarafından kabul edilirler.

Yetenekli erkek ve kızların yaşadığı bu durumun hayatlarının geri kalanında etkili olduğu düşünülmektedir;

çünkü erken verilen kararlar sonraki seçeneklerin olabilirliğini etkiler

(Mathews & Foster, 2005).

Kız ve erkek özel yetenekli çocukların arkadaşları tarafından kabullerinde de farklılıklar görülmektedir. Erkek arkadaş grupları yetenekli erkek çocukları daha çok kabul ederken, kız arkadaş grupları ise çok başarılı kızları erkeklere göre daha fazla reddetme eğilimi gösterebilmektedirler.

Özellikle ergenlikte kızların toplumun beklentilerine uymak, arkadaş grubunun beklentilerini karşılamak amacı ile kendi yeteneklerini maskeleyiği, bununla birlikte var olan yetenekleri ile sosyal çevresinin beklentileri arasında sosyal ve duygusal çelişkiler yaşayarak psikolojik etkiler yaşadığı söylenebilir. Kızların kendi potansiyelleri ile ilgili algılarını ailenin, öğretmenin ve akranlarının beklentileri tarafından desteklendiği göz ardı edilmemelidir. Bu anlamda öğretmenler, psikolojik danışmanlar ve aileler bazı kariyer alanlarında kızların ilerlemesi için onları teşvik etmeli, cesaretlendirmelilerdir.

Bu noktada kızların aleyhine görünen cinsiyet farklılığını ortadan kaldırmak için bazı öneriler verilebilir (Camcı, 2011):

- Özel yetenekli kızların yeni öğrenme durumlarında, grup çalışmalarında ve özellikle zayıf oldukları noktalarda motivasyonları artırılarak desteklenebilir; bu öğrencilerin kendilerine güvenlerini geliştirmekle kalmayıp yeni öğrenme durumlarından başarı ile çıkmalarını sağlayabilir.
- Geleneksel algının dışına çıkmış, özellikle fen, matematik ve mühendislik alanlarında başarılı olmuş kadın bilim insanı ya da iş kadınlarından örnekler verilebilir. Hatta mümkün olduğu ölçüde bu insanlar konuşmacı olarak okullara seminer vermeye, söyleşi yapmaya çağırılabilir.
- Özel yetenekli kızlar, aileleri ve öğretmenleri tarafından diğerlerinin ne olmalarını istediği değil, gerçekte ne olmak istedikleri ile ilgilenmeleri için cesaretlendirilmelidirler.
- Ailelere ve öğretmenlere ev ve okul ortamında özel yetenekli kız ve erkeklere eşit fırsat ve desteklerin verilmesi konusunda rehberlik ve hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Ailede ve okulda en az erkekler kadar kızlara da deneme yanılma yapmada, bağımsız çalışmada ve kendini ifade etmede fırsatlar tanınmalıdır.

Özel Yetenekli Çocukların Yönlendirilmesi ve Meslek Seçimleri

Doğru eğitim ve yönlendirme ile özel yetenekli çocuklar insanlık tarihine geçecek işler yapabilirler. Özel yetenekli çocuğun eğitimi çok önemlidir. Fakat uygula-nacak yanlış eğitim onları hem kendileri hem de çevreleri için olumsuz bireyler haline getirebilir.

Özel yetenekliler başarılı veya yüksek işleve sahip bireyler olarak kabul edilmeleri nedeniyle insanlığı, tatmin edici yarınlara taşımaları konusunda toplumun onlardan bazı beklentileri vardır. Özel yetenekli öğrencilerin eğitim gereksinmelerine uygun olarak sınıf-içi ve sınıf-dışı etkinlik düzenlemelerine gidilirse, bu tür öğrencilerin birçok alanda potansiyellerini yansıtarak, sadece kendi ülkelerine değil, bütün insanlığa katkıda bulunmaları mümkündür.

Özel yetenekliler profesyonel mesleklere karşı ilgi duyarlar. Bu mesleklere girebilmek için uygun hazırlıklar yaparlar. Mesleklerinde kaliteli olmayı amaç edinirler.

Özel yetenekli çocukların gelişimine imkan sağlayan uygun ortamda normallere kıyasla farklı üstün bedeni, zihni, sosyal ve kişilik özelliklerine sahip olduklarını ve çok gayret isteyen profesyonel mesleklerle ilgilendiklerini ve yöneldiklerini, bu mesleklerde büyük çoğunlukla başarılı olduklarını söyleyebiliriz.

En büyük problemlerden biri; birçok dalda başarılı öğrencilerin hangi alanda uzmanlaştıracıklarına karar verememeleridir. Bunun için yetenek ve ilgi alanları iyi belirlenmelidir. Doğru yönlendirildikleri ve eğitildikleri takdirde okulda ve sosyal hayatta başarılı oldukları görülecektir

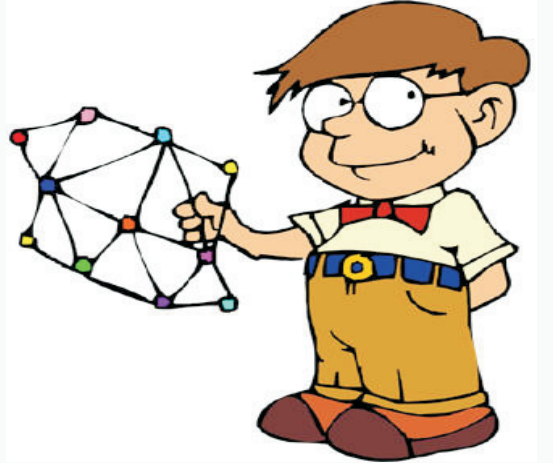

Onlar geleceğin araştırmacıları, yaratıcı sanatçıları, teknik elemanları ve bilim adamları, toplum liderleri olacaklardır.

Özel Öğrenme Güçlüğü ve Özel Yetenekli Çocuklar

Dünyanın yetiştirdiği pek çok ünlü özel yetenekli isim öğrenme güçlüğü problemlerinden dolayı çevreleri tarafından önce anlaşılamamışlardır (Einstein, Edison, Da Vinci gibi). Mantık olarak üstün yetenek ve öğrenme güçlüğü'nün yan yana anılması pek akla gelmeyen ve birbiriyle çelişen bir durum olarak görünür. Fakat bu konu, üzerinde pek çok araştırma yapılmış yaygın bir konudur.

Özel yetenekli ve öğrenme güçlüğü olan çocukların tanınması oldukça güçtür. Çünkü hem yetenekli olmanın hem de özel öğrenme güçlüklerinin birçok farklı özelliği vardır. Bu iki özelliğin birleşimi bir çocuktan diğerine önemli farklılıklar gösterebilir.

Baum'a (1990) göre, özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar ve özel yetenekli çocuklar bir alanda dikkat çekici bir yetenek ve güçlülük gösterirken diğer bir alanda engelleyici bir zorluk yaşayan çocuklardır.

Dole (2000) ise bu tanımı şu şekilde veriyor, özel öğrenme güçlüğü olan çocuklar ve özel yetenekli çocuklar, bir ya da daha fazla alanda sıra dışı yetenek veya beceri gösterirken işlem süreçlerindeki sorunlar nedeniyle spesifik akademik zorluklar yaşamaktadırlar. İşitsel ve görsel algı, hafıza alanlarında zorluk gibi işlem süreçlerindeki sorunlar onları üstün olup başarısız olanlardan ayıran en önemli unsurdur.

Özel öğrenme güçlüğü olan üstün çocukları üç alt başlıkta incelenebilir

Birinci grup:

Okulda güçlüklere olmasına rağmen üstün olarak tanılanmış grup. Bu çocuklar çoğunlukla başarısız çocuklar olup etiketlenirler. Başarısızlıklarının nedeni olarak motivasyon eksikliği, zayıf benlik algısı ya da tembellikleri gösterilir.

İkinci Grup:

Bu gruptakiler ağır öğrenme sorunları nedeniyle tanılanmış olan gruptur. Özel yetenekli oldukları ise çoğu kez fark edilmez.

Üçüncü grup:

En büyük grubu bu çocuklar oluşturur. Özel yetenekli olmaları ve zor çocuk olmaları birbirini maskeleydiğinden bu çocuklar ortalama becerisi olan çocuklar olarak değerlendirilirler. Kendi sınıf düzeylerine uygun bir performansları olması nedeniyle de çoğu zaman gözden kaçırılır (Fetzer, 2000).

Üstün zekâlı/yeteneklilerin sahip oldukları öğrenme güçlüklerini (Fetzer, 2000) ise şöyle niteliyor:

“Özel öğrenme güçlüğü” temel psikolojik süreçlerin bir veya daha fazla bozukluk anlamına gelen dinleme, düşünme, konuşma, okuma, yazma veya matematiksel hesaplama yeteneğinin kusurlu oluşu dili kullanma veya anlama, yazma veya konuşma bozukluğu olarak kendini gösterir

Fetzer (2000) mevcut zekâ testlerinin özel yetenekli/öğrenme güçlüğü olan bir çocuğun erken tespiti için tek belirleyici olmaması gerektiğini söyler. WISC-R en sık kullanılan zekâ testidir. Bu testin kalitesi ve yapısı, çocuğun tepki yerine sadece doğru ve yanlış cevap değerlendirmesine olanak sağlar (Fetzer, 2000).

Zekâ testlerinin yanında çok boyutlu yaklaşımlar özel yetenekli/öğrenme güçlüklere olan öğrencileri belirlemek için kullanılmalıdır. Test puanı ile birlikte, eğitimciler çocuklarda kimin performansının farklı alanlarda önemli ölçüde değiştiğini de belirlemelidir (Fetzer, 2000).

Aşağıdaki tablo, özel yetenekli/öğrenme güçlüğü olan çocukların pozitif ve negatif karakteristiklerini ortaya koyabilmek amacı ile hazırlanmıştır.

Pozitif	Negatif
- Soyut düşünmede usta - Problem çözme becerilerinde iyi - Matematiksel muhakeme yeteneği üstün - İlişkileri kolayca tanımlar - Yüksek yaratıcılık - İyi iletişim becerileri - Üretken ve motive - Merakı - Geniş ilgi - Kendi çalışma yeteneği - Mizah duygusu gelişmiş - Olağandışı ve aktif hayal - Keskin görsel bellek - Artistik, mekanik ya da müzikal yetenek - Metaforları kavramak, hiciv ve analogiler	- Agresif - Dikkatsiz: ödevlerin teslimini unutur, kâğıtları kaybeder, görevlerini tamamlamaz - Kolayca sinirlenir - Özellikle öğrenme sorunları olabilir: dil, mekânsal anlayış, bellek ve sıralama yetenekleri örnek verilebilir - Zayıf veya tamamen fonetik tabanlı yazım - Kötü el yazısı - Genellikle rahatsız edici - Hayallere dalma - Dinlenme yerine dalgın dalgın şekiller çizer - Baş ve karın ağrılarından şikâyet eder - Ezberde zorluk - Önce eylemde bulunur, sonra düşünür - Hesaplama zorluğu vardır - Bilgi/işitsel talimatlara iyi yanıt vermez

AİLELERE ÖNERİLER

- * Çocukta fark edilen akademik ve sosyal becerilerdeki farkı anne baba birlikte gözleyip değerlendirmeli, sınıf öğretmeni bu durum hakkında bilgilendirilerek yardım talebinde bulunulmalıdır.
- * Çocuğun özel yetenekli olduğu tespit edildiğinde çocuk bundan haberdar edilmemelidir. Bu özelliğinden dolayı kardeşleri ve sınıf arkadaşlarıyla kıyaslanmamalı ve kıyaslama yapılıyorsa da bu, çocuğa yansıtılmamalıdır.
- * Anne-babalar çocuğa özel yetenekli olduğunu söyleyip etiketlendirmemelidirler. Yaşına uygun özelliklerine göre söylemlerde bulunup çocuğun sahip olduğu özelliklerinden kaynaklanan (kendini üstün görme, önde olma isteği, inatçılık, bencillik vb.) durumlar ortaya çıktığında onun diğer yaşlıtlarından farklı olduğunu; her çocuğun iyi yapabildiği şeyler olduğu ve onun da bu yüzden bazı şeylerde daha iyi olduğu ifade edilerek açıklanmalıdır.
- * Anne-babalar çocuğu sevdiğini ona açıkça belli edip normal bir çocuk gibi davranmalıdır. Özel yetenekli oluşuna göre değil yaşının özelliğine göre sevgisini belli etmelidir.
- * Özel yetenekli çocuğa sahip ailelerinin bazılarında gereksiz bir gurur gelişebilir. Anne baba olarak özel yetenekli bir çocuğa sahip olmak muhakkak iyi bir şeydir. Ancak aşırı gurur, çocuğun daha iyi yetişmesini engeller. Anne babada gelişen gurur, zamanla çocuğa da yansımaktadır. Üstünlük duygusu, aşağılık duygusu kadar zararlı olabilir.
- * Çocuğun zekâsı ve yeteneğini kullanabileceği, yaratıcılığı ortaya koyan, geliştiren oyun ve etkinlik malzemeleri alınmalı, rahatlamasını sağlayıcı fiziksel etkinliklere teşvik edilmeli, (sinema, tiyatro, resim, müzik, v b.) kültürel etkinliklerde bulunması sağlanmalıdır.
- * Çocuğun sorduğu sorulara kesin ve net cevaplar verilmeye çalışılmalıdır. Kaçamak, doğru olmayan cevaplardan kaçınılmalıdır.
- * Çocuğunuzun zekâ işlevleri ve yetenekleri bakımından normalden farklı olduğu için özel eğitime muhtaç olduğu unutulmamalıdır.
- * Çocuğun ruhsal ve duygusal özellikleri için bir uzmanla (çocuk psikiyatristi, çocuk psikoloğu, psikolojik danışman, psikolog vb.) her zaman diyalog halinde bulunulmalıdır.
- * Anne-babalar özel yetenekli çocuklarının gelişimlerini desteklemek için mutlaka kendilerini de yenilemeyi ve geliştirmeyi düşünmelidirler.

Özel Yetenekli Çocuklarda Görebileceğimiz Yaşantı Örnekleri

Üç yaşında okumayı öğrenen, çok meraklı, bütün derslerinde oldukça başarılı olan 10 yaşındaki kızımın bazen kendisi için gerçekçi hedefler koymadığını ve başladığı projeleri sıklıkla yarım bıraktığını gözlemliyorum. Bu durum özel yeteneklilerin karakteristik bir özelliği midir?

Aslında evet, özel yetenekli çocukların çoğu görüş alanlarına giren her şeyi yapmak, görmek ve duymak isterler. Akranlarının seviyesinin çok üstünde düşünme ve kavrama yeteneğine sahip oldukları için her şeyi aynı anda denemek isterler. Ebeveynler ve öğretmenler özel yeteneklilerin gerçekçi hedefler koymaları, aynı konuda odaklanmış kalmaları ve etkili zaman kullanımı konularında önemli bir rol oynayabilirler. Bu beceriler ilköğretim yıllarının sonlarında ve özellikle ortaöğretim yıllarında daha da önem kazanır.

Çocuğum yazı yazmayı sevmiyor.

Çocuğın yazısı öğretmenin ya da ailesinin beklentisinden çok daha kötü olabilir. Çocuğın el aktivitelerinin hızı, düşünce hızından daha yavaş olabilir. Çocuk için yazı yazmak, zihninde tamamladığı bir ifadeyi ikinci kez yazmak anlamına gelebilir ve yazmayı gereksiz bulabilir. Bu durumda klavyenin öğretilmesi pek çok açıdan özellikle de yaratıcı işlerin ortaya konmasında büyük önem taşımaktadır.

El yazısının düzelmesi ya da yazı yazma işine farklı bir anlam katabilmesi için bunu bir sanat formuna dönüştürmek gerekebilir. Örneğin; “Kaligrafi” gibi yazı sanatlarının öğretilmesi ile çocuğın yaratıcılığına farklı bir boyut katılmış olur. Çocuk hem yaptığı işten keyif alırken hem de kendini geliştirme olanağı bulur. Ayrıca pek çok fiziksel etkinlik çocuğın küçük ve büyük motor becerilerini geliştirmesi için önemli bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Çocuğum yaşıtlarının oyunlarını, düşüncelerini beğenmiyor.

Çocuğunuz, kendi yaşıtlarıyla arkadaş olmaktansa, ailedeki yetişkinlerle ya da diğer yetişkinlerle iletişim içinde olmaktan mutluluk duyabilir. Bu tür bir seçim yapmanın çeşitli sebepleri olabilir. Özel yetenekli çocuk akranlarının yeterince kendisini anlamadığını düşünebilir. Akranları ile çatışma yaşamaktansa yetişkinlerle kuracağı iletişim onun için daha uygun sonuçlar doğurabilir. Kendisinden daha büyüklerle kuracağı iletişimden mutluluk duyar ve onların arkadaşlıklarını tercih edebilirler. Hatta böyle bir çocuk ailesini en iyi arkadaşları olarak kabul edebilir.

Neden yetişkinler?

** Konuştuğu dili anlar.*

** Yaşından büyük sorularını ve de bilgilerini takdir eder.*

** Yaptığı esprilere daima güler.*

** Düşünce hızına yakın bulur.*

** Harekete dayalı becerileri yeterince desteklenmemiştir. Yaşıtlarıyla oyunlarda başarısız olabileceği durumlar yerine yetişkin arkadaşlığına sığınabilir.*

Çocuğum bazen bir konuda benimle yetişkin gibi konuşurken, bazen çok küçük bir şey için ağlayabilmektedir.

Çocuğu zihinsel olarak pek çok şeyi çabuk kavrayıp öğrendiği için anneler ve babalar, ondan daha olgun davranmalarını bekleyebilirler. Bu durumda da çocuklar, duygusal bakımdan kaldıramayacakları sorun ve durumların yükü altında kalabilirler. Bu nedenle çocuğunuzun yaşı gereği her durumda olgun davranışlar sergileyemeyeceğini unutmadan davranışlarına tepki verilmelidir. Çocuğun kavrama düzeyinin iyi olması, zengin sözcük bilgileri, yorumlama becerileri bizi yanılgıya kolaylıkla düşürebilir. Duygusal gelişimlerinin zihinsel gelişim hızı ile aynı olamayabileceğini unutmadan, yaşadığı durumu duygusal olarak kabul etmeye hazır olup olmadıklarını değerlendirmemiz, onları anlamamız faydalı olacaktır.

Sorularını cevaplamakta zorlanıyorum. Sorduğu soruları cevaplamak için ulaşabileceğim kaynak bulamıyorum.

Çocuğunuzun; neden, ne zaman, ne için, kim gibi sorularına hazırlıklı olmak için belli bir ön hazırlık yapmak ya da bu hazırlığın yapılabilmesi için çeşitli düzenlemelerde bulunmak gereklidir.

Anne-baba olarak başvurabileceğiniz kaynak kitapları her zaman elinizin altında bulundurarak, internetten yararlanmak üzere belli adresleri ya da arama motorlarını önceden belirleyerek, kısaca bilgiye giden yollar hakkında bilgi sahibi olabilir, çocuğunuza yol gösterebilirsiniz. Çocuğun sorduğu sorulara yönelik evde çocukla beraber yapılacak kaynak taraması; konu içerikli geziler, konunun uzmanları ile yapılacak görüşmeler, varsa ilgili belgesel, film türü materyallerle destekleyebilirsiniz.

Bir ya da daha fazla dergi, gazete eve alınmalı, çocukları mutlaka kütüphane ile tanıştırmayı da unutmamalısınız!

Sorularını cevap aramak için değil, bildiklerini aktarmaya bir fırsat oluşturmak amacıyla soruyor. Bazen de anlamlı sorular sormuyor, sanki soru sormuş olmak için soruyor.

Çocuğunuz, yönlendirme ya da bilginin doğrudan aktarımını sevmeyebilir. Fikir ve düşüncelerini mutlaka ifade etme ve kabul görme ihtiyacı içinde olabilir. Onlara yöneltilen soruları cevaplamak ya da hazır bilgileri dinlemek yerine soru sormayı ya da anlatmayı tercih edebilir. Özellikle ebeveynleri ve yakın çevresi tarafından fikirlerinin dinlenildiğini ve fikirlerine önem verildiğini hissetmeleri, üstün yetenekli çocuklar için duygusal gelişimleri açısından olduğu kadar, zihinsel gelişimleri açısından da oldukça önemlidir. ihtiyaç duydukları anda onlara yönlendirme yerine rehberlik yapılarak gelişimlerini olumlu yönde destekleme fırsatları oluşturulacaktır.

Düşüncelerini ifade ederken aradaki boşlukları fark edip tamamlama fırsatı da bulabileceklerdir. Böylelikle, ihtiyaç duydukları anda onlara yönlendirme yerine rehberlik yapılarak gelişimlerini olumlu yönde destekleme fırsatları oluşturulacaktır.

Çocuğunuzun size yönelttiği bir soruyu cevaplamaya çalışırken, çocuğunuz doğrudan bildiği cevabı size aktarması; onun meraklarına cevap arayışından ziyade iletişim, takdir edilme, dikkat çekme gibi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik bir eylem niteliğinde de olabilir. Çocuk; ev ve okul ortamında gerekli paylaşımlarda bulunabileceği fırsatları yakalayamadığında iletişim kurmak için soru sorma yolunu seçebilir. Bu durumda aileler yaşantılarını gözden geçirerek; çocuğun söz konusu ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik etkili iletişimin hâkim olduğu bir yaşam alanı oluşturulabilir..

Sürekli bir şeylerle uğraşılıyor ödevlerini yapmaya zamanı kalmıyor.

Çocuğunuzla bir gününü nasıl geçireceğini konuşarak; görevlerini yapacağı zamanı planlamasına yardımcı olabilirsiniz. Bu planda kendi isteklerinden başlayarak, öncelik sırasını belirleyerek, kendi zaman planlamasını yapması için destekleyici olabilirsiniz.

Özel yetenekli çocuklar, bedenlerini olduğu gibi beyinlerini de çok çalıştırır, bu durum onların uykuya dalmasını geciktirebilir.

Özel yetenekli çocuklarda görülen uyku sorunlarının temelinde;

**** Zihinlerinde tamamlanmamış bir tasarı,***

**** Cevaplanmamış bir soru***

**** Paylaşmak istediği bilgileri vb. olabilir.***

Destekleyici, heyecanlı bir konuşmadan ya da heyecan duyulan bir film izledikten sonra veya müthiş bir plan yaptıktan sonra özel yetenekli çocukların hemen uykuya dalmasını beklemek çok büyük haksızlık olur. Bu nedenle uykuya dalmalarını kolaylaştırmak amacıyla bazı rahatlama tekniklerinden yararlanabiliriz.

Çocuklar İçin Rahatlama Teknikleri

Çocuğunuz uyumadan önce sessiz, rahat bir ortam oluşturarak aşağıdaki çalışmaları yapabilirsiniz:

- Bir rahatlama pozisyonunda çocuğun birden başlayarak 10'a kadar yavaş yavaş nefes alıp vermesini ve saymasını sağlayın. Bu egzersize çocuk kendini rahatlamış hissedinceye kadar devam edebilirsiniz.
- Çocuğunuzun yatağına yatırarak ona düşük ses tonuyla masallar anlatabilir, rahatlamasını sağlayabilirsiniz.

- Hikâye kitapları ya da yatakta uyumadan önce dinlenen rahatlatıcı müzikler çocuğun uyumasına yardımcı olacaktır.
- Çocuğunuzun özelliklerine uygun rahatlatıcı bir ortam oluşturabilirsiniz. Odasının kapısını açık tutma, ışığı açık bırakma/kapatma ya da loş bir ışık, sert ya da yumuşak bir zeminde yatmasını vb. sağlanabilir.
- Uyku öncesinde hafif ve rahatlatıcı egzersizler ya da ılık bir duş ile uyku zamanından yarım saat öncesinde rahatlamasını sağlayarak uyku için uygun bir ortam hazırlayabilirsiniz.
- Uyumasa bile yatakta kalmasını sağlayarak, ilgi alanlarına yönelik önceden hazırladığımız yolculuk hikâyeleri oluşturarak, yolcuğumuzun sonunda yatağıımıza geri dönebiliriz.
- Tüm rahatlatma tekniklerini kullanmanıza rağmen çocuğunuzun ciddi düzeyde uyuma problemi devam ediyorsa fizyolojik açıdan değerlendirmesi için sağlık kuruluşlarından destek almalısınız.

Çocuğum aşırı duyarlılık gösteriyor ne yapmalıyım?

Özel yetenekli çocuklar yüksek farkındalık ve gözlem yetenekleri sayesinde tüm yaşlarda bir takım problemlerin net ve kesin olarak farkındadırlar. Bu duyarlılıkları onların aşırı düzeyde kaygı, üzüntü, korku gibi duygular yaşamasına neden olabilir.

Bu çocukların sordukları bazı sorular

- *Düşmanlar buraya bomba atar mı?*
- *Atom bombası buraya atılırsa ne olur?*
- *Evimiz depreme dayanıklı mı?*
- *Alışveriş merkezinde kaybolursam beni kaçıırırlarsa ne olur?*
- *Ben okuldayken sel olursa?*

Bu çocuklar çok erken yaşta dahi bu noktalardaki hassas tutumları yüzünden kendilerini olumsuz, üzgün ve çaresiz hissedebilirler. Bunun yanı sıra çocuk, aşırı duyarlı tepkiler gösterdiği durumları önemsemeyen kişiler tarafından uyumsuz olarak da değerlendirilebilir.

Odası darmadağınık, her yerden bir şeyler toplamak zorunda kalıyorum

Çocuğunuz her zaman düzenli ve tertipli olmayabilir. Dağınıklık ve karışıklık için geliştirdikleri özel bir toleransları vardır. Odalarında yarı tamamlanmış projeler, yap bozlar, ödevler, araştırmalar pek çok farklı ilgi alanına dair eşyalar vardır. Ödev kâğıtlarının temiz ve düzenli olarak verilmesi kuşkusuz bu çocuklar için öncelikli öneme sahip şey arasında sayılmaz. Gözlemleri oldukça keskindir ve detaylar konusunda da farkındalık seviyeleri oldukça yüksektir. Eğer etraflarında bir şey kayıp ya da eksikse bunu hemen fark ederler. Ailelerin bu noktada çocuğun haklarına saygı göstermesi gerekir.

Büyük bir çoğunlukla okullar zamanı kullanma ve tertipli olma becerilerini öğretmez bundan dolayı ailelerin bu noktada verecekleri destek çok önemlidir. Çocuğun okula ait bir takım notlarını ya da onun için önemli olan pek çok şeyi atmak istememesi doğaldır. Bununla birlikte aile bu notları belli bir konu başlığı altında çocuğun düzenli tutmasına ve her birini belli bir konu başlığı altında dosyalayıp saklaması konusunda cesaretlendirmesi yerinde olacaktır..

Düzeni sağlamak için kutulardan, dosyalama sistemlerinden yararlanılabilir. Üzerindeki etikete konu ya da numara veren çocuk bunları düzgün bir şekilde saklamalıdır. Uygun proje ya da çalışmalarının bir ürün dosyası içinde saklanması sayesinde ileride öğretmenlerin onu daha iyi değerlendirmesine olanak tanıyacak bir sistem de kurulmuş olacaktır.

Düzeni sağlamak için kutulardan, dosyalama sistemlerinden yararlanılabilir. Üzerindeki etikete konu ya da numara veren çocuk bunları düzgün bir şekilde saklamalıdır. Uygun proje ya da çalışmalarının bir ürün dosyası içinde saklanması sayesinde ileride öğretmenlerin onu daha iyi değerlendirmesine olanak tanıyacak bir sistem de kurulmuş olacaktır.

Zihinde tasarladıklarını yapmak istedikleri zaman kullanabilmek amacıyla atık malzemeleri biriktirebilirler ya da bizim için dağınık olan bir çalışma sistemine sahip olabilirler. Çocuğumuzu düzenlemek adına odasında eşyalarının arasından gereksiz diye düşünüp attığımız bir eşya onun tasarımının bir parçası olabilir.

Öğretmenlere Öneriler

Bu kılavuz özel yetenekli çocukların ailelerine yönelik bir çalışma olduğu için öğretmenlere yönelik bir bölüme yer verilmemiştir. Elinizdeki çalışmanın bir devamı olarak öğretmenlere yönelik bir kılavuz hazırlamak gerekli olacaktır. Aşağıda yeri geldiği için öğretmenlere yönelik özet olabilecek bazı önerilerde bulunulmuştur.

*Özel yetenekli olduğu düşünülen öğrenci, öncelikle okul rehberlik servisine yoksa Rehberlik ve Araştırma Merkezine (RAM) yönlendirmelidir.

* Özel yetenekli olduğu tespit edilen (zekâ testleri ile belgelenen) öğrenciler ikinci plâna itilmemelidir.

* Sınıftaki müfredatı uygularken, bu tür çocukların liderlik özelliklerini tatmin ederek taşkınlık yapmasına yahut büyüklük taslamasına engel olunmalıdır. Örneğin sınıf başkanı, eğitsel kulüplerden birinin başkanlığı vb. gibi. Bu uygulama sonucunda paylaşma ve birliktelik ile ilgili çıkabilecek problemin oluşumu engellenmiş olacak ve çocuk kendini dışlanmış olarak hissetmeyecektir.

* Ailesiyle irtibata geçilmeli ve müfredattan ayrı olarak çocuğa, düzeyine uygun ek ödevler verilmelidir.

* Özel yetenekli çocuklar yazı yazmayı pek sevmediklerinden çok fazla yazı ödevi veya işleri verilmemelidir.

* Çocuk asla diğer öğrencilerden soyutlanmamalıdır. Arkadaşları ile kaynaşması sağlamalıdır.

* Çalışmaların gerçekleştirilmesinde yarışma ortamı oluşturulmalı, araştırmaya dayalı ve ilgilerini çeken konular dikkate alınarak ödevler verilmelidir.

* Özel yetenekli çocukların sayılarla arası iyi olduğundan problem çözmeye yönelik ders veya ödev verilmelidir. Ancak bunun dozunu çok hassas belirleyip fazla aşırısına kaçılmamalıdır.

* Ders müfredatına ek olarak, proje geliştirme gibi yaratıcılık ve zekâyı öne çıkarıcı ve geliştirici çalışmalar bütün sınıf düzeyinde yaptırılmalıdır.

* Öğretmen, kesinlikle çocuğun kendisine ve arkadaşlarına, sahip olduğu yetenekliliği öne çıkararak vurgulama yapmamalıdır.

* Özel yetenekli çocuklar normal çocuklardan farklı olduğu için özel eğitime muhtaçtırlar. Bu nedenle sınıftaki bu öğrencilere ilgi gösterilmelidir.

* Çocuk, sınıf içinde kayrılmamalı, aynı sorumluluklar her çocuk için geçerli olmalıdır. Kıyaslama ve eleştiri sınıf düzeyinde en aza indirilmeye çalışılmalıdır. Özel yetenekli çocuğu ön plâna çıkaran çalışmalardan uzak durulmaya çalışılmalıdır.

* “Sen, bu sınıfın en iyisisin.” “ Sen, en iyisini yaparsın.” vb. mükemmeliyetçiliğe yönelik ifadelerin kullanılmasından kaçınılmalıdır.

* Çocuktan beklentiler, diğer arkadaşlarından istenilen düzeyden farklı oluşturulmamalıdır. Aksi takdirde çocuk kendini baskı altında hissedecek ve uyum bozuklukları baş gösterebilecektir.

Özel Yetenekli Çocuklara Yönelik Örnek Etkinlikler

Özel yetenekli çocukların yetenek, ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verme konusunda ailesine ve öğretmenlerine çok büyük görevler düşmektedir. Çünkü onlar yaşlılarından daha fazla, ayrıntılı ve derinlemesine öğrenmek isterler. Bu sebeple aşağıdaki örnekler gibi etkinlikler uygulamak, bu tip özellik taşıyan çocuğa sahip aileler ve öğretmenlerin çocuğa ihtiyaçları doğrultusunda destek vermelerine imkân sağlayabilir.

Karşılaştırma ve zıtlık:

Kitaptaki iki karakter, tanıdığı iki insan, iki araştırma, iki canlı arasındaki benzerlik ve farklılıkların neler olduğunu sormak.

Farklı yollarla gruplama yapmak:

Sevdiği konuları, tanıdığı insanları, oyuncakları, içecekleri, günün saatleri, duyguları, kıyafetleri, farklı geometrik şekilleri gruplama konusunda farklı yollar bulmasına olanak vermek.

Teknolojik araçları kullanmak:

Bilgisayar, tablet ya da akıllı telefonları faydalı bir şekilde kullanabilecek ise süre konusuna dikkat etmek kaydı ile izin verilmelidir. Bu araçlarla oyun oynama yerine yaratıcılıkları öne çıkaracak programlar öne çıkarılmalıdır.

Farklı oyuncaklar:

Bu çocuklara oyuncaklar seçilirken hazır oyuncaklar yerine hayal güçlerini geliştirmeye yönelik, düşündüren oyuncaklar seçilmelidir. Aile bireyleri birlikte oynayabilecekleri, üretken olabilecekleri zaman dilimleri belirlemelidir.

Farklı düşünme becerileri:

Basit mantıksal yap bozlar ve lâbirentler sunarak kritik düşünme ve problem çözme becerilerini öğretmek, problemler vererek çözüme ulaşmasına destek olmak, çözülmüş problemlerin farklı şekillerdeki çözüm yollarını düşündürmek gereklidir. Çocukların seviyelerine uygun yayınlanmış düşünme-felsefe üzerine dizi kitaplar edinmek gereklidir. Örneğin, internette yayınlanan her bilgi doğru mudur? Sorusu düşünülmesi ve araştırılması gereken bir soru olabilir.

Tahmin etme becerisini geliştirmek:

Bir belgeselde ya da filmde "Sonra ne olacak?", kitapta, insanların yaşamı konusunda "Ne düşünüyorsun?" veya "Bu çocuk kızgın mı?", "Sence ne düşünüyor?" gibi tahminlerde bulunmasını istemek. Yağan karın yüksekliğini sormak, ya da dünyada ne kadar insan ya da canlı yaşıyor sorularını sorarak tahminde bulunması istenebilir. Bu soruları çoğaltmak mümkündür.

"Eğer olursa":

"Dışarıda çimlerin üstüne bir parça ekmek bırakırsak" veya "Büyükannene mektup göndermek istesen" veya "Eğer insanlar uçabilseydi", "Bütün arkadaşlarına kızsaydın ne olurdu?" tipinde sorular sormak.

Karışık değişen hayvanlar:

Birkaç tane hayvan seçmesini isteyip bazılarının özelliklerini değiş tokuş etmesini istedikten sonra ortaya çıkan yeni tür hayvanı çizmesini veya resmini/modelini yapmasını veya onunla ilgili bir hikâye yazmasını istemek.

Bilim, doğa ve çevre ile ilgili kitaplar okumak:

Bu çocuklar uzay, bilim, doğa ve çevre hakkındaki kitaplardan genellikle çok hoşlanırlar. Ses kayıt cihazına öykü, gözlem vb. kaydı yapmak: Çocuğa taşınabilir küçük bir ses kayıt cihazının ve mikrofonun nasıl kullanıldığını anlatarak ya bir hikâye ya bir şarkı ya da ev veya okulun etrafında bir gezi yapıp daha sonra dinlediğinde neler gördüğünü hatırlayabilmesi için gördüklerini kaydetmesini istemek.

Sonuç olarak bu çocuklar birbirlerinden farklı ve benzer özelliklere sahip olup benzerliklerini ve farklılıklarını dikkate alan, gelişmekte ve değişmekte olan dünyaya ayak uydurmalarını sağlayacak akademik seviyede bir eğitim sürecine gereksinim duymaktadır.

Doğa ile İlişki;

Doğa yürüyüşü, piknik, hafta sonu gezisi, kamp kurma, yüzme, balık tutma vb. etkinlikler yapmak. Doğa, bilim kamplarına katılmak. Ama mutlaka çevresinde olan bitenler ile ilgili gözlem yapmak, gözlem defteri tutmak.

Aile Etkinlikleri;

Seyahatler, akraba ve dost ziyaretleri, park, bahçe, müze-kültür merkezi gezileri, aile meclisleri toplantıları, ailece okuma ve tartışma, evcil hayvan besleme, hayvanat bahçesi gezisi, tren, otobüs, vapur gezileri, yemek pişirme, tamirat, dekorasyon, ev oyunları vb.

Grup Etkinlikleri;

Sinemaya, tiyatroya gitme, drama çalışmalarına katılma, arkadaşlarla birlikte olma, gönüllü kuruluşlara destek olma, sokak oyunları, okul sosyal faaliyetlerine katılma, izcilik, bilim şenlikleri, bilim kampları, evde ailecek yapılacak geometrik şekiller, oyunlar (mangala, satranç) vb.

Hobiler;

Sanatla ilgilenme, enstrüman çalabilme, kitap okuma, hikâye, şiir, roman yazma, tiyatro-drama, robot yapma, fotoğrafçılık, fen ve teknoloji ile ilgili gözlem ve deneyler, çevre koruma, arkeoloji ve sanat tarihi, tasarım, takı yapma, bahçe bakımı, çiçek yetiştirme, gazete, dergi çıkarma, resim, grafik, heykel, gökyüzü gözlemi, akıl oyunları, koleksiyonculuk, yöresel sanatlar, satranç vb.

BİLİM VE SANAT MERKEZLERİ

Bilim ve Sanat Merkezleri 1996 yılında, Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından “İlköğretim Çağı Öğrencilerinin Özel Yeteneklerini Geliştirme Projesi” ile başlatılmıştır. Proje, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.10.2001 tarih ve 012648 sayılı kararı ile “Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi” yürürlüğe konularak, mevzuatı olan bir uygulama hâline getirilmiştir.

Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM), Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nce açılan merkezlerdir. Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim kurumlarına devam eden özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla açılmış olan bağımsız özel eğitim kurumlarıdır.

İlk Bilim ve Sanat Merkezi 1995 yılında Ankara’da açılmıştır.

Öğrenciler, örgün eğitim kurumlarındaki öğretmenlerinin Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nce hazırlanan gözlem formları ile BİLSEM’lere aday gösterilmektedir. Aday gösterilen öğrenciler, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nce hazırlanan grup değerlendirmesi testine alınmaktadır. Test sonucunda yeterli performansı gösteren öğrenciler, psikolojik danışman/rehber öğretmenler tarafından yapılan bireysel incelemeye alınmaktadır. Konunun uzmanlarınca özel yetenekli olduğu tespit edilen öğrenciler BİLSEM’de destek eğitimine alınmaktadır.

BİLSEM’lerdeki eğitim, öğrencilerin örgün eğitimlerinden farklı olarak gerçekleştirilmektedir. Okullarında öğrenciler geçer not alma ve sınavlara hazırlanma amacıyla hareket ederken, BİLSEM’in yapısında sınıf geçme, not alma vb. amaçlar yer almamaktadır. Bunun yerine süreç odaklı, proje tabanlı öğretim modeliyle öğretim sağlanmakta ve öğrencilerin istenilen niteliklere uygun projeler gerçekleştirmeleri beklenmektedir.

BİLSEM’lerde gerçekleştirilen eğitim;

- Uyum,
- Destek eğitimi,
- Bireysel yetenekleri fark ettirme,
- Özel yetenekleri geliştirme,
- Proje üretimi/yönetimi,

olmak üzere toplam beş aşamadan oluşmaktadır. Öğrenciler bu eğitim dönemlerindeki performans, istek, gayretli olmalarına ve devamlarına bağlı olarak eğitimlerine yükseköğretime kadar devam etmektedir.

Bilim ve Sanat Merkezlerinin görünmeyen en önemli işlevlerinden bir tanesi; özel yetenekli öğrencilerin kendisi gibi özel yetenekli öğrencileri tanıması, bir araya gelmesi ve bu öğrencilerle etkinlikler ve proje çalışmalarında bulunmasıdır. Bu durum özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitimde yaşayabileceği sorunların azalmasına ve eğitim hayatlarının devam etmesine de katkıda bulunmaktadır.

Bilim ve Sanat Merkezi velisi ve öğrencisinin görüşleri

*Bilim Sanat Bana Neler
Kattı ?*

Bilim Sanat Merkezine gelmek benim için çok yönde etkiledi. Bunların başında gelen ise gelecek senelerde isteyeceğimiz konulara hazırlıklı başlamak oluyor.

Bizler burada bir üst kademe ders görüyoruz. Burada bilim için çok büyük bir avantaj. Bir kaç sene sonra göreceğimiz konuları önceden görmüş olmak çok önemli bir etken oluyor.

Bilim Sanat Merkezi benim sosyal alanda da gelişmemi sağladı. Daha girişken bir yapıya sahip oldum ve çekingenlikten uzaklaştım.

Bilim Sanat Merkezi'nin bana bilimsel alanda kattığı bilgiler de oldukça fazla. Düzenlediği geziler, yaptığı etkinlikler benim gelişmemi sağladı.

Bu yüzden Bilim Sanat Merkezine sevgiyle geliyorum ve yaptığım her etkinlikten zevk alıyorum.

Tesekkürler Bilim Sanat

*Gökçe KANI
BYF-2- Öğlen 3*

Gocuğumuzun günlük hayatında da kullanabileceği bilgiler edinmesi bizi çok memnun ediyor. Vaktini bilim ve sanatla değerlendirmesi onun geleceği için faydalı.

Nermin - Yücel Durmuş

Bilsem'i kazandığımda çok mutlu olmuş ve heyecanlanmışım. Bilsem'in hem okullarımda hem de günlük hayatımda çok yardımcı olduğunu düşünüyorum.

Doğa Durmuş.

Özel Yetenekli Bireylerin Tanılama Süreci Nasıl Yapılacaktır?

Ülkemizde okul öncesi dönemdeki öğrencilerin tanılanmaları, ailelerinin ya da okul öncesi öğretmenlerinin yönlendirmelerine dayalı olarak Rehberlik ve Araştırma Merkezlerine (RAM) başvuru yapıldığında uygun ölçme araçları kullanılarak yapılabilecektir.

Okul Öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise düzeyindeki öğrenciler, RAM'larda özel yetenekli olarak tanılanmaları halinde, mevcut kurumlarında kaynaştırma eğitimine yönlendirilebilecek ve BİLSEM'lerden her türlü teknik destek alınabilecektir.

Ülkemizdeki mevcut uygulamalara göre, özel yetenekli bireylere destek eğitim hizmetleri sunmak amacıyla RAM'larla işbirliği içerisinde yapılan tanılama işlemleri sonucunda BİLSEM' lere ortaokul düzeyinde öğrenci alımı gerçekleştirilmektedir. BİLSEM' lerde tanılama ile ilgili işlemler "Merkez Tanılama Komisyonu" tarafından yürütülmektedir. BİLSEM' lerde tanılama süreci aşağıdaki aşamaları kapsamaktadır:

Okul Öncesi Dönemde Tanılama Nasıl Yapılacaktır?

Okulöncesi dönemde farklı gelişim gösteren çocuk, çevrenin gözlemi ve yönlendirmesi ile Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde (RAM) yetenek alanını belirlemek üzere değerlendirmeye alınacaktır. Okulöncesinde özel yetenekli olduğu düşünülen çocuklara zekâ testlerinden ziyade gelişim testleri uygulanacaktır.

İlkokula Devam Eden Özel Yetenekli Bireylerin Yetenekleri Hangi Yöntem ve Uygulamalarla Desteklenecektir?

Bu düzeyde, öğrencilerin kendi akranları ile ayrıştırılmaması, hangi alanda/alanlarda yetenekli olduğu belirlenen öğrencilerin bulundukları okulda akranları ile birlikte okulun ve bölgenin koşullarına bağlı olarak, hafta içi ve/veya hafta sonu, yetenekleri doğrultusunda destek eğitim almaları sağlanacaktır. Özel yetenekli öğrencinin okulu/kurumu tarafından ona ait bir “Ürün Seçki Dosyası” (ÜSD)” hazırlanacaktır.

Özel yetenekli öğrencilere yönelik okulun ve bölgenin fırsatları göz önünde tutularak türdeş yetenek gruplarında, destek eğitim odalarında, kaynaştırma eğitiminde, BİLSEM uygulamaları şeklinde eğitim verilecek ve kurumlar arasında uygulama birliği sağlanacaktır.

İlkokula devam eden ve psiko-motor alanda veya müzik alanında yetenekli olduğu belirlenen öğrenciler, Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri, Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri, Üniversiteler, Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri ve BİLSEM’ ler gibi diğer ilgili birimlerle iletişime geçilerek desteklenecektir.

Özel Yetenekli Öğrenci Tanılaması İçin Hazırlık Yapmak Gerekir mi?

Özel yetenekli öğrencilerin tanılama süreci var olan yeteneklerin açığa çıkarılması esasına dayalı olduğu için yapılan testlere öğrencinin hazırlık yapması anlamsızdır. Sahip olduğu yeteneğin ortaya çıkarılması bu tanılama sürecinde uzmanlarca sağlanmaktadır.

Ortaokula Devam Eden Özel Yetenekli Bireylerin Yetenekleri Hangi Yöntem ve Uygulamalarla Desteklenecek ve Bu Bireylerin Yönlendirilmeleri Nasıl Olacaktır?

İlkokullarda destek eğitim odalarında verilen eğitime ortaokulda da devam edilecektir. Yine, Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) bulunan illerde kontenjanın dışında kalan tanılanmış özel yetenekli öğrenciler ile BİLSEM bulunmayan illerdeki özel yetenekli öğrenciler, eğitim bölgelerinde belirlenen okul/okullarda farklı yetenek gruplarına eğitim vermek amacıyla kurulacak yetenek atölyelerinde, hem hafta içi hem de hafta sonu eğitim alacaklardır.

Özel yetenekli öğrencilere yönelik okulun ve bölgenin fırsatları göz önünde tutularak zorunlu derslerin yanında seçmeli derslerin de öğrenci ilgi ve yetenek alanlarına uygunluğuna azamî özen gösterilecek; 6 saat ders seçimi yapılarak yetenekleri doğrultusunda, BİLSEM uygulamaları şeklinde destek eğitimler verilecektir. Seçimlik dersler; Dil ve Anlatım, Yabancı Dil, Fen Bilimleri ve Matematik, Sanat ve Spor, Sosyal Bilimler, Din, Ahlak ve Değerler başlığı altında toplanmaktadır.

Ortaokula devam eden ve psiko-motor alanda veya görsel ve işitsel sanatlar alanlarında yetenekli olduğu belirlenen öğrenciler, Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri, Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri, Üniversiteler, Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri ve BİLSEM’ler gibi diğer ilgili birimlerle iletişime geçilerek desteklenecektir.

Özel Yetenekli Bireylerin Eğitim Düzeylerine Göre Uygulanabilecek Çeşitli Eğitim Modelleri Nelerdir?

BİLSEM uygulamalarının yanı sıra, kaynaştırma uygulamaları, okul içi ve okul dışı zenginleştirme, destek eğitim programları, yetenek atölyeleri, destek eğitim odaları, eğitim bölgeleri yetenek grupları, uzaktan eğitim, mentorluk (danışmanlık) desteğidir (Bilgiç, Taştan, Kurukaya, Kaya, Avanoğlu, & Topal, 2013).

Okul öncesi dönemde yapılacak çalışmalar nelerdir?

Çocuğun yetenekli olduğu alanlar doğrultusunda ailesi, erken çocukluk dönemi, “aile eğitim programları” aracılığı ile eğitilerek çocuğun yeteneklerinin, bulunduğu ortamda ayırıştırma yapılmadan RAM’larla ve BİLSEM’lerle iş birliği içerisinde destekleyici hizmetlerle geliştirilmesi sağlanacaktır.

İlkokulda Yapılacak Çalışmalar Nelerdir?

İlkokul döneminde öğrencilerin yetenekleri doğrultusunda eğitimlerinin başlaması çok önemlidir. Eğitim sürecinde göz önüne alınacak yetenekler; genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, liderlik, yaratıcılık, görsel ve işitsel sanatlar ve psiko-motor yetenekler şeklinde sınıflandırılabilir. Bu düzeyde, öğrencilerin kendi akranları ile ayırıştırılmaması, hangi alanda/alanlarda yetenekli olduğu belirlenen öğrencilerin bulundukları okulda akranları ile birlikte okulun ve bölgenin koşullarına bağlı olarak, hafta içi ve/veya hafta sonu, yetenekleri doğrultusunda destek eğitim almalarının sağlanması gereklidir.

Özel yetenekli öğrencilere yönelik okulun ve bölgenin fırsatları göz önünde tutularak türdeş yetenekler, destek eğitim odalarında, kaynaştırma eğitiminde, hafta sonu programlarında, BİLSEM uygulamaları şeklinde eğitim verilecektir.

İlkokula devam eden ve psiko-motor alanda veya müzik alanında yetenekli olduğu belirlenen öğrencilere yine illerde bulunan Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri, Üniversiteler veya Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri gibi diğer ilgili birimlerle iletişime geçilerek desteklenecektir.

Zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimleri bakımından hazır olan özel yetenekli öğrencilerin, erken okula başlatılmaları veya mevzuat esasları baz alınarak bu kademe için, sadece bir kez sınıf yükseltilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Ortaokulda Yapılacak Çalışmalar Nelerdir?

Eğitim bölgelerinde belirlenen okul/okullarda farklı yetenek gruplarına eğitim vermek amacıyla, yetenek atölyelerinin kurulması, yetenek atölyelerinde bölgede bulunan özel yetenekli öğrencilere yönelik hem hafta içi hem de hafta sonu eğitimler verilecektir.

Özel yetenekli öğrencilerin okulun ve bölgenin fırsatları göz önünde tutularak destek eğitim odalarında, kaynaştırma eğitiminde, hafta içi ve hafta sonu programlarında ve BİLSEM uygulamaları şeklinde eğitim almaları sağlanacaktır.

Ortaokul düzeyinde de zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimleri bakımından özel yetenekli öğrencilerin bir bütünlük içinde değerlendirilerek sadece bir kez sınıf yükseltmenin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Ortaokula devam eden ve psiko-motor alanda veya müzik alanında yetenekli olduğu belirlenen öğrenciler, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri, Üniversiteler veya Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri gibi diğer ilgili birimlerle iletişime geçilerek desteklenecektir.

Liselerde Yapılacak Çalışmalar Nelerdir?

Özel yetenekli öğrencilere okulun ve bölgenin fırsatları göz önünde tutularak hafta içi ve hafta sonu programlarında, BİLSEM uygulamaları şeklinde destek eğitimi verilebileceği gibi mentorlük (danışmanlık) desteği verilmesi gibi uygulamalar da yer almaktadır.

İleri düzeyde yetenekli öğrencilere yönelik ülke genelinde açılacak yatılı/gündüzlü okul/okullarda söz konusu öğrencilerin eğitim almaları sağlanacaktır.

Liseye devam eden ve psiko-motor alanda veya müzik alanında yetenekli olduğu belirlenen öğrenciler, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Kültür ve Turizm İl Müdürlükleri, Üniversiteler veya Anadolu Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri gibi diğer ilgili birimlerle iletişime geçilerek desteklenecektir.

Özel Yeteneklilerin Eğitiminde Hızlandırma Süreci Nasıl Planlanacak ve Uygulanacaktır?

Yönetmelikler çerçevesinde, velinin de görüşü alınarak, öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimleri göz önünde bulundurularak, mevcut durumda erken okula başlatma ve çeşitli eğitim kademelerinde sınıf yükseltme şeklinde uygulanacaktır.

Özel Yeteneklilerin Eğitiminde Destek Eğitim Odaları

Destek eğitim odası açılması

Okul ve kurumlarda, yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte aynı sınıfta eğitimlerine devam eden özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler ile üstün yetenekli öğrenciler için özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak özel eğitim desteği verilmesi amacıyla destek eğitim odası açılır.

Destek eğitim odasında eğitim-öğretim hizmetlerinin yürütülmesinde aşağıdaki hususlar dikkate alınır:

a) Destek eğitim odaları, özel eğitim hizmetleri kurulunun önerisi doğrultusunda millî eğitim müdürlükleri tarafından açılır.

b) Destek eğitim alacak öğrenci sayısına göre okulda veya kurumda birden fazla destek eğitim odası açılabilir.

c) Destek eğitim odasında yürütülecek eğitim hizmetlerinin plânlanması okul yönetimince yapılır.

ç) Destek eğitim odasında eğitim alacak öğrenciler, BEP geliştirme biriminin önerileri doğrultusunda rehberlik ve danışma hizmetleri yürütme komisyonunca belirlenir. Her öğrencinin ihtiyacı doğrultusunda ve azamî ölçüde bu eğitimden yararlanması sağlanır.

d) Öğrencinin destek eğitim odasında alacağı haftalık ders saati, haftalık toplam ders saatinin % 40'ını aşmayacak şekilde plânlanır.

e) Destek eğitim odasında öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak birebir eğitim yapılır. Ancak, gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle grup eğitimi de yapılabilir.

f) Destek eğitim odasında, öğrencilerin eğitim performansı ve ihtiyaçları, yetersizlik türüne uygun araç-gereç ve eğitim materyalleri bulunur.

g) Destek eğitim odası açılan okullarda öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarına göre görme, işitme, zihinsel engelliler sınıf öğretmenleri öncelikli olmak üzere, gezerek özel eğitim görevi yapan öğretmen, sınıf öğretmeni ve alan öğretmenleri görevlendirilir. Destek eğitim odasına öncelikle okulun öğretmenlerinden olmak üzere RAM'da görevli öğretmenler ya da diğer okul ve kurumlardaki öğretmenler görevlendirilir.

ğ) Öğrencinin genel başarı değerlendirmesinde, destek eğitim odasında yapılan değerlendirme sonuçları da dikkate alınır.

h) Destek eğitim odasında verilen destek eğitim hizmetleri okulun veya kurumun ders saatleri içinde yapılır.

ı) Destek eğitim odasının okul veya kurum içindeki yeri, öğrencilerin yetersizlik türü dikkate alınarak belirlenir.

Destek Eğitim Odalarında Kimler Tarafından Eğitim Verilecektir?

Destek eğitim odalarında; öğrencilerin ilgi, yetenek ve eğitim ihtiyaçları ile takip edecekleri program esas alınarak, sınıf öğretmenleri ve alan öğretmenleri görevlendirilir.

Genel Eğitim Sistemi İçinde Özel Yetenekli Bireylerin Gelişimleri Nasıl Takip Edilecektir?

Gerektiğinde e-okul modülü de kullanılarak, özel yetenekli bireylerin sınıfta öğretmenleri ve akranları tarafından gözlemlenmelerinin yanı sıra, BEP dosyası kapsamında yer alan kontrol listeleri, zenginleştirilmiş eğitim programları, ürün seçki dosyaları (ÜSD) vb. araçlar temel alınarak takipleri yapılacaktır.

KAYNAKÇA

1. *Üstün Yetenekli Çocuklar II. Ulusal Kongresi.* (2009). 07 09, 2012 tarihinde www.anadolu.edu.tr:8080/uyucuk.anadolu.edu.tr/kongrehakkinda.htm adresinden alındı
2. *Üstün Zeka.* (2012, 07 09). 07 09, 2012 tarihinde [www.hacettepe.edu.tr:8080/ogrenci.hacettepe.edu.tr/~b0145575/baglantilar/zekâ.html](http://ogrenci.hacettepe.edu.tr/~b0145575/baglantilar/zekâ.html) adresinden alındı
3. Bain, S. K., Choate, S. M., & Bliss, S. L. (2006). Perceptions of developmental, social, and emotional issues in giftedness: are they realistic? *Roeper Review*(29), s. 41-48.
4. Bildiren, A.(2011).*Üstün Yetenekli Çocuklar.*İstanbul:Doğan Kitap, s.111-112
5. Bilgiç, N., Taştan, A., Kurukaya, G., Kaya, K., Avanoğlu, O., & Topal, T. (2013). *Özel Yetenekli Bireylerin Eğitimi Strateji ve Uygulama Kılavuzu. Özel Yetenekli Bireylerin Eğitimi Strateji ve Uygulama Kılavuzu.* Ankara, Türkiye: Milli Eğitim Bakanlığı.
6. Camcı, S. (2011, 2). *Üstün Zekali ve Yeteneklilerde Cinsiyet Farklılığı. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*(16), 105-117.
7. Clark, B. (1992). *Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school.* Newyork: Macmillan.
8. Cutts, N. E., & Moseley, N. (2001). *Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi.* (İ. ERSEVİM, Çev.) İstanbul: Özgür Yayınları.
9. Dabrowsky , K. (1976). On the Philosophy of Development through Positive Disintegration and Secondary Integration. *Dialectics and Humanism*, 3(4), s. 131-144.
10. Dağlıoğlu, H. E. (2005, Haziran-Aralık). *Üstün Yetenekli Çocukların Aileleri. Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi.*
11. Dağlıoğlu, H. E., & Alemdar, M. (2010). *Üstün Yetenekli Bir Çocuğun Ebeveyni Olmak. Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), s. 849-860.
12. Davaslıgil, Ü., & Zeana, M. (2004). *Üstün Zekâlıların Eğitimi Projesi. 1. Üstün Yetenekli,* (s. 96). İstanbul.
13. Demirci, M. (2010). *Bilim ve Sanat Merkezleri Süreci (Üstün Yetenekli Bireylerin.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
14. Dodd, J., & Menz, O. (1996). *Stewardship: A Concept in Moral Education.* 05 17, 2004 tarihinde [www.nexus.edu.au:8080/teachstud/gat/dod_men1.htm](http://www.nexus.edu.au/teachstud/gat/dod_men1.htm) adresinden alındı
15. Enç, M. (2005). *Üstün Beyin Gücü: Gelişim ve Eğitimleri.* Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
16. Fetzter, E. (2000). The Gifted Learning Disabled Child: A Guide For Teachers and Parents. *Gifted Child Today*(23), s. 1-44.
17. Freeman, J. (1999). *Joy and Loss: The Emotional Lives of.* 05 17, 2004 tarihinde [www.kidsource.com:8080/kidsource/content4/joy.loss.eq.gifted.html](http://www.kidsource.com/kidsource/content4/joy.loss.eq.gifted.html) adresinden alındı
18. Güler, T. (2012). *Anne Baba Eğitimi.* (T. GÜLER, Dü.) Ankara: Pegem Akademi.
19. Güneş, H., & Tüfekçi, A. (2012). *O'nu Ben Yarattım: Fenomonolojik Bir Araştırma.*

KAYNAKÇA

20. Kearney, K. (1996). *Highly Gifted Children: In Full Inclusion Classrooms*. 17 05, 2004 tarihinde [www.members.aol.com: http://members.aol.com/discanner/hgfull.html](http://members.aol.com/discanner/hgfull.html) adresinden alındı
21. Lovecky , D. (1999). *Gifted Children with AD/HD*. 05 17, 2004 tarihinde [www.ericec.org: http://ericec.org/fact/lovecky.html#top](http://ericec.org/fact/lovecky.html#top) adresinden alındı
20. Lovecky , D. (1999). *Gifted Children with AD/HD*. 05 17, 2004 tarihinde [www.ericec.org: http://ericec.org/fact/lovecky.html#top](http://ericec.org/fact/lovecky.html#top) adresinden alındı
22. Mathews , & Foster. (2005). *Difference Between Boys and Girls. Being Smart About Gifted Children. Great Potential*.
23. MEB. (2013) *Üstün Yetenekli Çocukların Keşfi, Eğitimleriyle İlgili Sorunların Tespiti ve Ülkemizin Gelişimine Katkı Sağlayacak Etkin İstihdamlarının Sağlanması Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*. 14 05, 2014 tarihinde http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_02/27052325_stnyeteneklocuklarinzellkler.pdf adresinden alındı
24. MEB. (2011) *Üstün Yetenekli Çocuklar Anne-Baba El Kitabı*. www.meb.gov.tr: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26184_0.html, adresinden alındı
25. MEGEP (2009) *Mesleki Eğitim ve Öğretimi Güçlendirme Projesi*
26. Morawska, A., & Sanders, M. R. (2008). *arenting gifted and talented children: what are the key child behaviour and parenting issues? Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*(42), s. 819-827.
27. Page, B. A. (1983). *Parents guide to understanding the behavior of gifted children. Roeper Review*, s. 39-42.
28. Sak, U. (2010). *Üstün Zekâlılar: Özellikleri, Tanılanmaları, Eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
29. Silverman, L. (1994). *The moral sensitivity of gifted children and the evolution of society. Roeper Review*, 17(2), s. 110-116.
30. Sword, L. (2001). *Understanding The Emotional, Intellectual and Social Uniqueness Of Growing Up Gifted*. 05 18, 2004 tarihinde [www.nswagtc.org.au: http://www.nswagtc.org.au/info/articles/SwordUnderstandingEmotional.html](http://www.nswagtc.org.au/info/articles/SwordUnderstandingEmotional.html) adresinden alındı
31. Toll, M. F. (1993). *Gifted learning disabled: A kaleidoscope of needs. Gifted Child Today*, 16(1), s. 34-35.
32. Yıldırım, A., & Şimşek , H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

